

tomris uyar

ipek ve bakır

bilgi yayınevi

Birinci Basım
Mart 1971

BİLGİ YAYINEVİ
Sakarya Caddesi 8
Yenişehir, Ankara
Telf. : 17 74 03 - 12 50 67

TOMRİS UYAR

İPEK VE BAKIR

BİLGİ YAYINEVİ

Kapak Düzeni : Fahrı KARAGÖZOĞLU

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

İÇİNDEKİLER

Çiçek Dirilticileri 9
Temmuz 19
Kuytuda 27
Konuk 35
Rüzgârı Düşün 45
Dağlar Sada Verip Seslenmeliğir 55
«Bir Günün Sonunda Arzu» 63

Mazi Kalbimde Bir Yaradır
1. Düğün 71
2. Gün Döndü 81
3. Uzaktan Yoldan 89
4. Biraz Daha 97

Yürek Hakkı ... 105
Ovasız 113
Kurban 121
Allı Turna 129
Evin Sonu 135
«Sarmaşık Gülleri» ... 147

ÇİÇEK DİRİLTİCİLERİ
TEMMUZ
KUYTUDA
RÜZGÂRI DÜŞÜN
DAĞLAR SADA VERİP SESLENMELİDİR
«BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU»

ÇİÇEK DİRİLTİCİLERİ

Yağmur bütün gün yağdı. Damdaki kiremitler tıkırdadı. Rüzgâr oluklara, pervazlardan içerilere savruldu. Başları örtülü kadınlar geçti yoldan. Taşlar su sıçratarak kurudular. Bulutların arasından bir halka geçirdi güneş. Zayıf ve titrek. Üç araba geçti. «İkisi özel, sayılmaz. Sonuncusu benim,» dedi Şükrüye, «sayılır!» Pencereye dayalı dirseklerini tükrükledi.

«Baban birazdan gelir.» Annesi köşedeki sedire oturmuş, bacaklarını altına almıştı. Elindeki aynada yüzünü inceliyordu.

«Baban birazdan gelir.» Şükrüye annesinin güzel mi çirkin mi olduğunu düşündü. Babasına sormuştu; «Güzeldir.» demişti babası. Annesi çenesindeki sivilceyi sıktı, elini önlüğüne sildi. Şükrüye bir karara varamadan pencereden yana döndü.

«Babam birazdan gelir.» Hava iyiden iyiye açmıştı şimdi; sokaktan geçen adamlar yağmurdan sonra eskimiş görünüyorlardı. Paçaları çamur içindeydi. «Her pazar sinemaya gideriz, arada bir de babaanneye.» Annesi duymasın

diye sustu. Sesini azıcık yükselterek tekrarladı –arada bir de babaanneye– annesi bir kere daha duymasın diye. Sonra dönüp baktı. Annesi başındaki topuzu firketelerle dengeliyor, deliyordu. Şükrüye'nin dişleri kamaştı. Konuşacak şey bulamazdı annesiyle kalınca. Yalnızken hep susarlardı. «Baban nerdeyse gelir.» Şükrüye bıktı, masadaki sürahiden bardağına su boşalttı, iş olsun diye içti.

— Sen de gelecek misin bizimle?

— Yok, işim var benim, –dedi annesi–. sonra Raşit beylere gideceğim.

Demek biz babaanneye gidiyoruz. Şükrüye küçük bir kırmızının boğazına yerleştiğini duydu. Şimdiye kadar kaç kere ağladığını saydı. Ondört çıktı. Yirmiye kadar ağzını açmamaya karar verdi. Yoldan şemsiyeli adamlar geçti, kapkara şemsiyeler. Yağmura yetişememişlerdi.

Kapı açıldı. Babası girdi içeri.

— Yine unuttun yağlamayı. –dedi annesi–. Ne var ne yok?

— Geciktim, kusura bakma. Hadi Şükrüye, Nazan, sinemaya.

— Ben gidemem. – dedi annesi –. İşim var. Evde otursanız olmuyor mu yani? Çocuğu üşüteceksin.

Şükrüye kaç kere üşüttüğünü saydı; dokuz çıktı.

Kapıdan çıkınca elini tuttu babasının, bir-

iki kere burnunu kaşıması dışında, yol boyunca da hiç bırakmadı. Babaanne deyince babaannenin önce evini düşünürdü, sonra yüzünü. Babaanne güzeldi. Saçlarını ortadan ayırır, limon kolonyasıyle yatıştırırdı. Yakasında iki anahtarlık bir deste asılı dururdu hep.

Şükrüye yolun ıslak taşları üstünde yürünecek bir çizgi buldu. Her sokakta yürünecek en rahat çizgiyi bulmada üstüne yoktu. Şiir söyleyemezdi. «H'ye kadar sayarım, sonra sayamam.» diye düşündü. Babaanne H'ye kadar saydırırdı ona konuklar varken. Şükrüye utanırdı. «Ne güzel de sayıyor!» diye bağırırlardı konuklar.

Babaannenin yeşil çiçekli fincanları vardı. Babası ayağa kalkardı alırken. «Zahmet ettin. Gelecek hafta Nazan da gelir.» derdi. Oysa üçü de onun gelmeyeceğini bilirlerdi.

Annem gelseydi üşütürdü, değil mi? Şükrüye babasına baktı. Annesini severdi ama babasını daha çok. Babasının eli sert, tırnakları sarıydı. Filiz'in babasından daha uzun boyluydu. Ne sinir kız! Derslerini iki kere yazıyor, bir de temize çekiyordu: üç. Ama babası çok yaşamazdı besbelli. Saçları dökülmeye başlamıştı.

— Simit ister misin?

— Yok.

Akşam yemek yemezse annesi kızardı. Arada yedikleri sayılmazmış. Babaanne koca bir ta-

bakta beyaz bir tatlı getirirdi: çevirme. Bir bardak da su. Fincanlar, bardaklar yeşil sabun kokardı. Babası azşekerli içerdi kahvesini. Şükrüye içsin diye tabağına dökerdi biraz. Babaanne boyuna mutfağa girip çıkardı. «Evleri bizimkinden küçük.» diye düşündü Şükrüye, «Çünkü mutfak taşlığa bakıyor.» Bir kapı daha vardı taşlığa bakan ama Şükrüye hiç açmamıştı o kapıyı. Üç ay önce o odanın ampulünü değiştirmişti babası. «Ne zahmeti anne. İşimiz bu.» O cebinden tornavidasıyle kontrol kalemini çıkarırken koltukları kabarmıştı Şükrüye'nin.

Bakkalın oraya gelince babası durur, «Annene sinemaya gittiğimizi söylersin.» derdi. «Babaannelerde üşütürsün diye korkuyor.» İnanmadan babasının söylediklerini dinlerdi Şükrüye, onunla gizli bir şey paylaştığı için gönenirdi. Akşam yemeğe oturduklarında masanın altından onun elini tutardı. «Filim güzeldi.» derdi annesine, «Üç kişi öldü. Öyle ağladım ki. Babasını güldürmek için daha inandırıcı ayrıntılar bulurdu. «Baştaki miki renkliydi.» derdi. O zaman babası H'ye kadar saymış gibi gülerdi. Gözleri birbirine yakındı, kaşları kalın bir çizgiyle birleşmişti, ama gülünce dişlerinden başka hiçbir yeri görünmezdi.

Kapıya biraz kala sekmeye başladı Şükrüye. Oraya kadar koşsa bile son yedi metreye gelince gecikmek, yolu uzatmak ister, tek ayakla sekme-

ye başlardı. Çok sevindiğine utandığı için mi ne?

Kapıda biraz beklediler. «Hoş geldin oğlum.» dedi babaanne içerden. «Geliyorum.» Kapıdan girdiklerinde, «Pabuçlarını çıkarmayı unutma kızım Şükrüye.» dedi. Taşlıkta Şükrüye, doya doya bir daha baktı babasına.

— Baban hasta, yatıyor.

Babaannenin sesi musluk gibi açıldı taşlığa. Gençleşmişti. Taşlığın dört yanında çiçekler duruyordu. Sepet sepet. Zambaklar, süsenler, şebboylar, güller, menekşe...

— Bir karanfil kopar Şükrüye. – dedi babaanne.

Saçına pembe bir gül iliştirmişti. Yüzü de pembeydi. Dedenin hastalığıyla çiçekler arasında bir ilinti kurmaya çalıştı Şükrüye. Babasının yüzü kızarmıştı. Dedesini hiç görmediğini düşündü Şükrüye. Onlar oda kapısını açarlarken çiçekler hep birden koktular.

Kimse yoktu içerde. Babaanne omuzlarına siyah bir atkı sarmıştı. Mutfağa kahve yapmaya koştu hemen. Şükrüye bacak bacak üstüne atarak kahvesini üfledi, dudağının üstündeki tüylerin kıpırtısı durunca da içmeye başladı. Babaanne sessizliği bozmak için, «Nazan nasıl?» diye sordu. «Şükrüye kızım taşlıkta oynasana. Biz de babanla konuşalım. Yalnız çiçeklere dokunma.»

— Nazan iyi, işi varmış. – dedi babası –. Ne oldu babama?

— Üşütmüş.

Taşlık karanlıktı. Kokulu karanlıkta çiçeklerin renkleri babaannenin ince uğultusuna karışıyordu: «Elini öpüver oğlum. Baba oğul arasında olmaz dargınlık.»

Çiçeklerden çok taşlığın öte yanındaki kapı çekiyordu Şükrüye'yi. Açsa mıydı? Dede orada mıydı ki? Yüreği çarparak kapının tokmağını çevirdi. Bir süre hiçbir şey göremedi. Odada bir nezle kokusu vardı yalnız. Gözleri alışınca yatağı seçti. İki iskemleyle tahta bir masa duruyordu yatağın yanında. Karşıki duvara babaannenin beyaz elbiseli bir gençlik resmi asılmıştı. Saçları örülüydü. Bir iskemleye dayanıyordu. Çizmeli bir adam oturuyordu iskemlede. Eski bir oda görmenin ezikliği çöktü Şükrüye'nin üstüne. O sırada yataktaki gölge doğruldu: «Kimsin sen?»

Şükrüye karşılık vermek istedi, olmadı. Yerinde kalakaldı.

Elini uzattı ihtiyar.

— Sen Şükriye'sin herhalde? Gel bakalım. Yaklaş. Ama önce pencereyi aç da yüzünü göreyim.

Şükrüye çekinerek pencereye yanaştı, ayaklarının ucuna basarak camı itti. Yukardan vuran ışık, ihtiyarın kırçıl saçlarını, aşağı doğru yaylanmış kara kaşlarını, gür bıyıklarını aydınlattı.

Ne zaman geldin sen Şükriye?

— Biraz önce.

Böyle diyerek suçunu hafifletmeyi umdu.

İhtiyarın yüzünde suçlayıcı bir öfke gizliydi sanki. Özellikle ağzının ucundaki kıvrımlarda.

— Otur bakalım. – dedi –. Otur bakalım şöyle.

«İhtiyar bir adamın küçük bir kıza soracağı şeyleri bilmiyor.» diye düşündü Şükrüye. Konuşmayı zorladı.

— Okula gelecek yıl başlıyorum. Adım Şükriye değil Şükrüye'dir. Hasta mısınız?

— Ya, üşüttüm.

— Üşütmek kötüdür, annem...

Dedenin hoşlanmayacağını sezerek sustu. Sonra:

— Çiçekler sizin mi?

— Benim.

— Hepsi mi?

— Hepsi.

— Ne yaparsınız bu kadar çiçeği?

— Satarım.

— Peki, ya beğenmezlerse?

— Beğendiririm. Neden beğenmesinler? Bunca ter döküyorum. Bak: her akşam geniş bir kova alırım. Çiçeklerin çürümüş saplarını, kararmış yapraklarını ayıklarım. Köklerini biraz keserek kovadaki suda dinlendiririm. Yüzlerine sık sık su serperim. Sabaha dirilirler.

— Demek siz çiçek dirilticisisiniz? – dedi Şükrüye –. Bizim köşede öyle birine raslamıştım.

Bir de vazo satan bir adam görmüştüm; koca bir vazoyu kucağında dolaştırıp duruyordu. Param olsaydı alacaktım.

İhtiyar duygulanmıştı.

İyi kızsın Şükrüye. – dedi –. Babana çekmişsin. İçerde mi? Çok oldu görmeyeli eşşeği.

Şükrüye utandı ama kızmadı.

İhtiyarın bıyıkları titriyordu.

Sen müthiş bir kız olacaksın Şükrüye. Öyle gözüküyor. Çabuk alışacaksın. Bilir misin, önceleri satamazdım çiçeklerimi, kıyamazdım. O zaman gençtim. Güzelliği kanıksamamıştım daha. Zamanla alışıyor insan.

Ben de kökleri. yaprakları tanıyabilir miyim?

– Tanırsın, – dedi ihtiyar –, tanırsın. Hem sonra malını elden çıkarmayı öğrenmelisin. Arasıra için yanacak, ama geçer. Soğukkanlı olmalısın. Güç iş bizimki. Başka işlere benzemez. Gazetelerin küçük ilânlarında adı geçen mesleklerden değildir.

– Babam bana gazete okur. – dedi Şükrüye –. Sabahları işe gitmeden. Hem biliyor musunuz, sizin işinizi herkes yapamaz.

İhtiyar coşmuştu. Göğsü, yırtık pijamasının altından inip inip kalkıyordu.

Rozet satıcılığı gibi. – dedi soluk soluğa.

– Sabun-köpüğü-üfleyiciliği gibi! – diye haykırdı Şükrüye.

Kulunç çıkarıcılığı gibi. – dedi ihtiyar.

— Vazo dolaştırıcılığı gibi. – dedi Şükrüye.

— Ayrıntıcı bir meslek... – dedi ihtiyar –. Herkes nasıl para kazandığına şaşar. İşin ucunda bel bağladığın şeyin yok olması da var çünkü. Baban gibi. Kapıyı vurup gittiği gün nasıl sarsılmıştım. O tüccar kızıyla evlenmeyi aklına koymuş bir kere. Dinlemedi. Elimi bile öpmedi hâlâ.

Şükrüye burnunu kaşıdı ağlamamak için.

— Ne diyordum? – dedi ihtiyar –. Soylu mal satıyorum, ama ne yaparsın ki mesleğim önemsiz. Soylu ve önemsiz.

Yatağında doğruldu. Şükrüye, onun gövdesine göre çok cılız olan kollarına baktı.

— Yoruldum artık. – dedi dede –. Hadi git de merak etmesinler. İyi kızsın. Gene uğra bana, olmaz mı?

— Uğrarım. – dedi Şükrüye –. Söz.

İhtiyar öksürerek yatağına uzandı. Yorganın altına gömülene kadar ona baktı Şükrüye.

Yolda babasıyle hiç konuşmadılar. Şükrüye hep dedeyi düşündü. Eve girdiklerinde annesi sedire oturmuş, tırnaklarını boyuyordu.

— Raşit beyler babamla ortak oluyorlar. – dedi –. Sermaye meselesi çözümlendi böylece. Siz ne yaptınız? Filim nasıldı?

— Babaannelere gittik, – dedi Şükrüye –, dedeyi çok sevdim.

1965

TEMMUZ

Kendini ne zaman düşünse, bir merdivenden iner görüyordu. Eli, annesinin elinde; küçük tırnakları yenmiş, kirli; kirler kurşun kalemle çıkarılmış, kalem kaymış (Anne, öyle derinden kesme, sızlıyor sonra), tırnağı çevreleyen deri kapkara olmuş o yüzden, ağza acı geliyor, bir şey tutarken kıpırdıyor, belli belirsiz sancıyor. Neyse, annesinin avucunda gizli ya, kimseler göremez. Azalan günün tarazlı uçları (yıpranmış, tutamaksız) darmadağın yayılmış göğe. Yaz, bu demekti biraz da o günlerde: el, annenin eli içinde, denizli akşam kokusu, kum, ıslak lokantalar, iskeleye giden yol. Sabah kalkılınca hava güneşli. Parmaklarının ucuna basa basa perdeyi açarsın. Muşamba soğuktur. Ahşap evin kapısındaki demir indirilir: Artık gelen gelsin. Mutfak penceresinden sarmaşık görünür. Mutfak bahçesi beyazdır, geceden kalma bilgiçliğini sürdürür, ceviz ağaçlarını sallar. Bu temmuzu gözden kaçırmamalı, her ayrıntıyı bir yana çivilemeli. Şaşkın. Önce babanın tıraş suyu ısıtılacak. «Kırmızı ibriği ocağa koyuver kızım, çabuk.» Demek denize gidiyoruz.

(Denizde karpuz kabukları... Kıyıya inen yol buğuyla örtülüdür, gül fidanlığından geçilir, bir adam kasketler ve mayolar satar; biz yokuştan inerken bir eziklik çöker üstümüze. Sıcaktan.) Suyun başında bekleyeyim de çabuk kaynasın. İçimden şarkı tuttururum, şarkının bir yerinde su nasılsa ısınır. Önce kenarları kabarcıklanır. «Haydi! Çabuk ol kızım.» Sonra sofraya geçilir. «Çaydanlığı getiriver.» Kahvaltı örtüleri damalı olur. «Ekmeği elle koparmak ayıptır.»

İşte böyle bir günün (ya da o günün) sonunda, dediği merdivenden iniyordu. Saçı örülmüş, iki kurdeleyle bağlanmıştı. Kurdelelerinden özellikle hoşnuttu, çünkü uçlarındaki biçimsiz çizgi kesilmişti; üstelik örgüler sıkıydı, başını iki yana sallayabilirdi korkmadan. Merdiven, geniş, eğik bir yola iniyordu. Ta uzakta vapur. Babası son çıkanlardandı. «Bizimkiler bekler nasıl olsa.» Elini annesinin avucundan kurtardı, örgüsünü çekeledi. Daha istediği kadar uzamamıştı saçı. Aslında saçının uzunluğunu merak ettiğinden değildi, günün bu saatinde saçını ellerse akşam iyi geçerdi onca, yoksa 'merak' kendine karşı bulduğu bir özürdü. Hem bu kural sağlam mı acaba? Arasıra yançizmek gelirdi içinden, ellememek, sonra yançizmenin de kurallaşacağını düşünürdü. (Demek sağlam.)

Bugün, yani yıllar sonra, aynı akşam saatin-

de, topuzuna bir firkete sokarken anlıyor bunu, kuralını buluyor. Tek başına bir pastanede oturmuş mektup yazıyor şimdi. Her mektup kuraldışıdır, çünkü eksiktir, söylenmemiş kalır, deneycidir. (Daha sağlam.) Durdu. Önündeki listede çay: 150 krş. Garsonun suda dinlenmiş çilli eli camın üstüne bir fincan çay bırakıyor. Kapıdan giren rüzgâr, renksiz suyun yüzeyini dalgalandırıyor. Pastane, yarı ıslak bir kesme şeker gibi tabağında dağılıyor, eriyor, masalara ayrılıyor. Çayın tadı ne gibi?

«Kızım yesene, lokmalar ağzında büyüyor bu çocuğun.» Vişne reçeli çiğnendikçe eskir, akşamsa yoğurdun üstüne dökülür; damalı örtüdeki taze ekmek kırıntıları nedense midemi bulandırır. Oysa akşamları deniz kıyısındaki çaycıda annemle otururken rüzgâr örtüleri savurur. Temizlik kokar. Bacaklarıma bir kedinin utangaç burnu değer. Bakışınız. Dengeyi benden yana bozmamak için onu kucağıma almaya kalkmam. Bırakırım yalansın, okşarım..

— Kızım sürme elini şu hayvana. Pire içinde... Efendim? Evet çay, ama birazdan. Birini bekliyoruz da.

— Anne, kışın niçin babaanneye yolluyorsunuz beni?

— Sıkılıyor musun orada?

— Yoo, ama siz de gelseniz.

— Bakalım.

Babaannelerde bir oda var. Bu kış o odada yatacakmışız. Basamakları çıkıp sağa kıvrıldın mı hemen orada. Daha kolay ısıtılıyormuş. Kışın camlar buğulanır. Akşam radyoda fasıl heyeti vardır: Ne dökmek istesem yaş var. Sözlerini anlamam, ama üzülürüm. Masanın altında oynarım. Tek başıma.

— Anne yalnız o evde merdivenler çok gıcırdıyor.

Bir gece babaanneyle uyurken bir patırdı duymuştum; birileri üst kata çıkıyordu. Hemen tavandaki ışığa bakmıştım, sallanmıyordu. Yatakta dikilip öksürdüm. Boğmacaydım; hep ayağa kalkardım öksürük tutunca. «Uyu kızım, uyu canım.» - «Annemler geldi sandım babaanne. Perdeleri çek, ay görünmesin.»

Annesine belli etmeden örgüsünü bir daha elledi. Durdu bir süre. Ansızın karar verdi:

— Anne, utanıyorum söylemeye ama aydan korkuyorum ben. Hem merdivenler çok gıcırdıyor o evde.

— Koca kız oldun artık. Korkmak yakışmaz sana. Korkmuyorum de kendi kendine... Öcü filan da öğretmedik. Nerden çıktı bu korku bilmem. «Geçer.» Bir kadın sesi. (İkindileri annesinin kolunda kabul günlerine.)

— Gece uyanıyorum, siz geldiniz sanıyorum.

— Ondan mı korkuyorsun, biz geldik diye mi?

— Bak canım. Bu gece babaanneme kalacaksın, sakın beni utandırma. Babanla gelecek. Bizde tabii. Bizim evde. Suzan hanımlara gidiyoruz da. Seni yalnız bırakmak istemedik. Yatıya yokuz. Babaanneyle güzel güzel oturursunuz. Korkmazsın değil mi?

.....Korkmazsın. Korkmazsın. Mazsın. Mazsın. Değil mi? Mi? Ha? Ha? Ha? Ha...

Kasanın çıngırağı fiyatları çalıyor. Başını kaldırıyor ansızın. Pastanenin sigara dumanı arasından yapışık yüzler uzanıyor: Korku. Korkuluklu köprüler, can simitleri, tahlisiye sandalları, kilitli kalmış dolmuş kapıları, dörtnala denize inen ahşap evler, yolların tuzakları, ölü kedi gibi kıvrılmış kese kâğıtları, üst kattan pencereye inen urgan, bilek kesilip çıkarılan altın bilezik, suda eriyen muska... Bitmiyor. Beyaz bir gecelik giy. Lâvanta çiçeği koksun. Yüzünü uğ. Yastığı kabart. Çarşafı ger. Sonra banyoyu doldurursun. Sıcak musluk: kırmızı. Karnına kırmızı bir ılıklık dolar. Göbeğin, göğüs uçların kesinleşir. Sıcaktan titrersin. Soğuk bir yere dayarsın başını. Önünde diş macunu, fırça, briyantin duran aynada yüzünün sırları dökülür. Dilini çıkarırsın, burnunu kırıştırırsın. Ayaklarından su sızar yere. Tıp. Tıp. Ufacık bir göl. Bir yerlerde bir zil sesi.

— Bak baban geliyor. Hiç belli etme kork-

tuğunu, kızar sonra. Babaanne ocakta ızgara köfte pişirecek sana, oracıkta yedirecek. Yemekten sonra şiir okuyacak. Söz verdi. Hem yarın çabucak olur. Uyandın mı biz ordayız.

— Peki anne.

— Çabuk ol, karşıla onları, babaannenin elini öp.

Mektubu bitirdim. Tamamlayamadan. Yine yarım, eksik kaldı. Yine sağlam. Banyoda uğultulu, döne döne büyüyen, yayılan, kızaran bir damla kan. Bacaklarını ellerinle bastır, uğuldamasınlar, yerleşsinler. Eriyen, yüzen bir şey. Soğuk su: mavi musluk. Ohh!

— Suzanlar beş buçukta bekliyorlar. Çocuğa söyledin mi? Hazır mısın? Buradan doğrudan gidelim. Onlar eve dönerler. Sabah erkenden arabayla bırakacaklarmış bizi.

Zarfın ağzı yapışmıyor. Uzuyor. Uzun merdivenden bir daha iniyorum. Ben iniyorum. Aşağıda bastonuna dayanmış babaanne duruyor. Sırtını rüzgâra vermiş. Saçları havada. Yüreğimde kesik bir güvercin kanat çırpıyor. Acısa.

Aynı günün gecesi, babaanne:

— Kızım, babanla konuştum, seni bize yollamayacaklar bu kış. Onların yanında kalacaksın. Yaramazlık etme sakın.....

Bu çocukluğun var ya, hiç yitirme onu, bazıları yitirmezler. Sen öyle bir çocuğa benziyorsun. Korun.

— Olur, söz.

1966

KUYTUDA

İhtiyar takma dişlerini başucundaki cam kâseden çıkardı, bir silkeledi, sonra titreyen parmaklarıyle ağzına götürdü. Konuşmak gerekecekti birazdan; nerdeyse uyanırlardı.

«Gün ağarırken akşam alacakaranlığının hüznünden daha mavi bir duman sarar ortalığı. Arka bahçelerin ağaçlarına çökelir, dizleri ağrıtır. Gençler bilmiyor, ama yıllar birbiri üstüne hiç aksamadan yığılınca alışıyor kişi, sis kalkar diyor ve gün ışımayı nasıl olsa becerir. Korkmak yersiz. İhtiyarlık budur işte: yeni bir günü bir organ haline getirmek, saatleri kendiliğinden sıraya koymak. Her sabah böyledir. Yumuşak terliklerimle evi dolanırım. Sızan muslukları kaparım, su şişelerinin örtülerini kaldırırım ki içilsinler, peynirin suyunu dökerim. Yürüyüşüm kimseyi uyandırmaz çünkü, ben yıllardır yürümeyi bilirim. Usulca. Öyle halıları, tahtaları eskitmem, taşlarda iz bırakmam. Ben gerekliyim evi sürdürmede. Ben olmasam onu kim hazırlar sabaha? Kim karşılar? Ama kalkar kalkmaz önce aynayı alırım elime.»

İhtiyar önce aynayı aldı eline. Küçük,

çatlak bir aynaydı bu; arkasında yanağına kocaman bir ben yapıştırmış pembe elbiseli bir markizle çok düzgün bacaklı –ve nasıl da becerikli Tanrım–, her adımını bilen bir marki dans ediyorlar. Üstleri başları tertemiz, yakalarının fırfırları kolalı. Çevrelerinde de fransız ağaçları var, ne yazık ki bir yerde kesintiye uğruyor yeşillik. Kara, iri bir leke. Dalgınlıkla sigara söndürmüşler üstünde. Geçende çeyiz sandığından çıkarıp ovmuştu. Elişleri de var sandıkta.

«Elişleri var var olmasına, hem de ne güzelleri, yalnız sarı lekeler kaplamış bezleri. bir bilen olsa bu lekeler nasıl çıkar. Sandık lekeleri çıkar. Şu markinin kollarındaki dantel-ler sözgelimi, şimdi nerden bulacaksın? Elişleri bile para etmiyormuş diyorlar, uğraşacak vakit yokmuş. Eskiden günler uzundu; kararında, tutumluydu. Ben kaç günler işledim bunları, perdeleri azıcık aralardım, o kadar. Ekrem'in annesi anlardı; beğenmişti. Aynayı o vermişti galiba. Bir de yüz görümlüğü altın saat.»

İhtiyar, aynayı ağzına tuttu, dişliği her sabah koyup her akşam çıkarmaktan dudak uçlarındaki yaralar derinleşiyordu gitgide, yapışıyordu. Kaşınan, kırmızı, vitaminsiz yaraları inceledi. Ağzı, hep belli saatlerde ve belli amaçlarla kullanıldığı için kendiliğinden bir ağız değildi artık. Olsa olsa bir yokluk kapansın diye başka birinin ağzı, gerekli kesintiler ve onarımlar yapıldıktan sonra, bu eti, pembesi ve öpüşü

tüketilmiş deriye (kendi renksiz derisine) yamanmıştı. Yüzündeki iğretiliğin üstüne varmadan, hafifçe araladı dudaklarını; şaşılacak bir ustalıkla, her günkü ustalığıyle bir kerede yerleştirdi dişliği. A- A- A- dedi; iki sıra salya aktı yaralardan. Takma dişler tok bir sesle takırdadı, depreşti, sustu, en sonunda kalakaldı. Ellerindeki yapışkan sıvıyı önlüğüne sildi ihtiyar. Aynayı yine başucuna koydu. Yapılması gereken sürüyle iş var şeyden önce.

«Ben hiç uyumam, ya da az uyurum. İki saat. Uykum çok hafif diye hiç uyumadım sayıyorum. Kapıda bir anahtar tıkırdadı diyelim, hemen ışığımı yakarım. Lambam başucumdadır. Giderken prize takıyorlar. Geceleri yalnızımdır çoğunlukla. Yatağıma uzanır tavanı gözlerim, sedirin çiçekli örtüsüne bakarım. Dolaplardaki dikiş iğnelerini, firketeleri, kol düğmelerini, tek küpeleri ve makbuzları düzene sokarım. Bir anahtar bulurum bazen, beyaz bir zarfın içine koyarım, «anahtar» diye yazarım üstüne. Hepsi eve dönene kadar, evdekiler yatana kadar uyuyamam. Işıklar sönmüş olmalı. Yoo karıştığımdan değil; karışmam onlara, tek kelime sormam, beklediğimi de belli etmek istemem, ama kendiliğinden oluyor. Kızıyorlar. Bir şeylerin dışındayım biliyorum. Daha doğrusu bir şeyler bensiz sürüp gidiyor. Sandık örtüleri de para etmiyormuş dediklerine göre. Ben yine her gün silkeliyorum, yılmıyorum.

Balkona çıkınca karşı balkonlardaki ihtiyarlar çarpıyor gözüme. Bu saatte yalnız onlar uyanıktır. Gizlice gülüşüyoruz. Yüksek sesle hatır sormak ayıp kaçacak. Hem mahalleyi neden telâşa verelim? Biz az gülüyoruz, sabahların tadını çıkarıyoruz, balkonlarda az yer tutuyoruz küçüle küçüle, yük olmuyoruz. Zaten gençler dayanamaz sabah havasına. Biz kaç yıl yaşadık, dile kolay, ölüm artık altedemez bizi. Kaç yıl yaşadıktan sonra hâlâ yaşamak öyle olağan ki...»

Balkon kapısı kapanınca oda yenilenmişti. Tokmakları kopuk, yıllardır cilâsız, derileri pörsük dolaplara yeni bir yüz geçirilmişti: sabah havası. Sandığın üstünde pembe bir yorgan duruyor, bir çiçekli örtü, hepsinin üstünde de odaya evin genel havasına göre göstermelik bir çekidüzen, bir uyum veren çağdaş siyah örtü. İhtiyar siyah örtüyü eliyle düzelttikten sonra önlüğünün cebindeki anahtar destesini çıkardı, en kocaman anahtarı ayırarak sedire yakın dolabı açtı, bir portakal aldı içinden (kendi portakalını), naylon torbaya sarılı tuzsuz ekmeği (kendi ekmeğini), çekmeceden de bir havlu parçası. Kapıya doğru ufak adımlarla sarsıla sarsıla yürüdü, koridora bir göz attı. Uyanmamışlar daha. Kapıyı kilitledi güzelce, hiçbir şey yapmayacakmış gibi, telâşsız adımlarla odanın ortasına kadar geldi, şaşırttı sonra, birden eteğini kaldırdı (geceliğinin

eteği uzundu, top oynayan küçük köpekler vardı üstünde), etleri boşalmış bacaklarından çabucak sıyırdı donunu. Gece boyunca sararmış havlu parçasını kurtardı bacaklarının arasından, yerine bu temizini koydu. Donunu çekti, eteğini indirdi. Karnının tam ortasına bir temizlik duygusu yerleşmişti. Bozmamak için öbür havluyu hemen bir gazeteye sarıp iyice buruşturdu. Önemsiz. Artık kalkabilirler. İhtiyar mutfağa doğru yürüdü, sızmayan musluk ları ne olur ne olmaz sıkıştırdı. su şişelerinin örtüleri unutulmuş yine, geceden yağını, tuzunu gidermek için suyla doldurduğu peynir tabağını boşalttı. Sokak kapısının oraya geldiğinde dizlerini zorlayarak eğildi, dışardan sızan siyah ışıkta sıkışıp kalan gazeteye uzandı. Hem peynir tabağını, hem gazeteyi odasına taşıması gerekiyordu bir kerede. Sedire çöktüğünde yorgunluktan bitmişti, boynunu aşağı çeken kaslara bıraktı başını, kambur ve rahat oturdu. Gazetede ne haberler var: «...gipur dantel elbisesi ve lame pabuçlarıyle çok güzel bir gecesindeydi... ilgiyle izleniyor... Ankara gurubuna yol göründü... üzgünmüş ve her gece bir başka kulüpte avunuyormuş diyorlar...» Çatalını peynire değdirdi; peynir yarıldı, cıvıdı.

«Boğazımın deliği küçüldü. Lokmalar gitmiyor, diyorum gülüyorlar. Uyumadığıma da inannuyorlar. Belki o yüzden tetikteyim, ışıktayım, uykusuzum. Boş bulunmamalıyım; hiç

inandıramam sonra. Evet, portakal işe yarıyor, sürüklüyor ama çok ekşi. Küçükken ekşi portakalları yememe izin vermezlerdi annemle babam. Yengelerin evi Ada'daydı. Limon ağaçları istediğin kadar. Okul dönüşü yolda portakal yerdik. Ama yaz akşamları Ekrem de gelirdi. Bizde kaçgöç yoktu derim de inanmazlar; oturma odasında hep birlikte otururduk işte. Nişanlandık. Sonra bir şey oldu. Ekrem hastalandı, yok canım öldü, öldü ama ölmeden önce hastalandı diye bizimkiler nişanı bozdular, sonra öldü, yıllar sonra. Biriyle evlenmiş dedilerdi. İncecikti, attığı adımı bilirdi. El işlerini bir markiye satmalı en iyisi. Gipur dantel giyiliyor. Gelinliğim danteldendi. Karnım bembeyazdı. İnanmazlar şimdi söylesem, çünkü geçende yıkadılar beni, memelerimin altındaki pütürleri keselemeden, çabucak. 'Silin,' dedim, 'kazıyın' dedim; 'deri katılmış, pörsümüş kir değil.' dediler. Ama onu söylemiyordum. Karnım bembeyazdı, şimdiki gibi sarı çizgiler yoktu üstünde, doğurdukça da beyaz kaldı. Her kadın kocasını sever. Hem ben paradan yana sıkıntı çekmedim hiç. İyi oldu. Çocuklar, şimdi olmasam, duyarlar yokluğumu. Ben nasıl kocamın yokluğunu duyuyorum, tamtamına öyle. Yalnız bir şeylerin dışındayım. Örtüleri silkelemek yetmiyor. Ada resimlerinde bacaklarımın ne güzel olduğuna bakıyorum. Dolapları istediğim odaya koyardım o sıralar.

Oysa bu odadayım şimdi. Yüzümü bir sonraki güne taşıyorum, bozulmuyor artık, kırışması bitti, tanıyan kimse kalmadı ki bozulsun. Kıllarım döküldü, kokmuyorum. Hep böyleydim sanki. İğrendirmedim.»

Sabah, iki çocuklu becerikli bir anadır; onları paklar, yedirir, sokaklara yollar. Çevik bacaklar otomobillere atlar. İhtiyar bu yüzden çalar saatin sesini duyunca odasının kapısını kilitledi. Mutfaktan, fokurdayan çaydanlığın sesi geliyor, dolaplar açılıp kapanıyor, ekmek kızarıyor, çatallar, bıçaklar. Ne kargaşa! Bunları bir sıraya sokmalı. Dolapların hepsini birden açmamalı sözgelimi. Kahvaltı örtüsü masaya geceden serilse, sabah peynir konulur, çanta yapılır, kalemler unutulmaz.

1967

KONUK

Akşamüstleri inceliyor gitgide. Çevremizde bazı şeyler zorlanıyor, öyle ki köşebaşlarını, dönemeçleri tutan rüzgâr (gevşekliğinden büsbütün hız alan bir ip) aralıksız dönüşünü yarı yolda geren bir vınlamayla... kopabilir her an, tehlikeli... geniş alanlara açılıyor. Durmaz artık; boşuna. Halka halka bütün şehre yayılır, yapıların demirine çeliğine siner ve boş zamanlarda yankılanır oralardan. Hele uykusuz gecelerde ve deniz kıyısında. Elimizden hiçbir şey gelmezken. Her dönüşümde altımdaki çarşafın biraz daha buruştuğu, eskidiği, koktuğu bir yatakta ya da bir kıyı kahvesinde çay bardağını dudağıma götürürken –belki yağmurlu bir gün yaklaşıyordur, belki yadırgadığım biri ilişiyordur masaya, nasıl, tam bilinmez– derken rüzgâr köşeyi döner: çöp tenekelerinin kapakları yerde, antenler kopuk, çatı katlarında çamaşır ipleri darmadağın, yan masada gözlüklü bir adamın gazetesi kurtulur elinden, yelken dolar ve tuzlu bir beyazlık çarpar alnımıza. Yüreğimizde kıl payı.

Karşımda oturuyor. Bacakları yanyana duruyor, hiç kıpırdamadan. Kapıdan girdiğinden

beri birbirimizi kolluyoruz gizlice. Altı yıldır görüşmedik. Okuldayken giydiği kahverengi kazak var yine üstünde. İyi ki. Demek çelimsiz güzelliğini usulca destekleyen kahverengilerden, grilerden vazgeçmemiş. Belki –belki değil mutlaka– nedeni başka, yani yakıştırmak kaygısı değil, her şeyi her şeye uydurmak zorunluğu. Küçük bir memurun kızıydı. Akaretler'de otururlardı o sıralar. Annesi terziydi galiba. Onu kahverengiyle griye; yoksulluğu soylulukla, seçkin bir beğeniyle örten renklere o alıştırmış herhalde. Yoksa terzi olan *öbürü*'nün annesi miydi? Komşuydular. Okula birlikte gidip gelirlerdi. Durakta birbirlerini beklerlerdi. Yemekhanede aynı masada otururlardı. Önceleri karıştırırdım onları, bazen ikisine de selâm vermezdim. Yalnız *öbürü* (adını unuttum) başkaydı alışınca. Tatil günlerinde, bol etekleri, uzun çizmeleri, kırmızı yanakları, geniş şapkasıyle ayrı bir çağın kızıydı; sarı güller, dantel mendiller, işte öyle. Bu özellikleri yüzünden «öbürü» oldu zamanla. O «o» kaldı.

Beceriksiz inceliği, dağınık kaşları, yuvarlak gözlüğünün altından hep birörnek gülümseyişi nasıl dinlendirir beni. Bakıyorum, altı yıldır özlememişim onu aslında, arasıra yüzü gelmiş aklıma. İstediğimiz gün bıraktığımız yerden başlayabilirdik. Tıpatıp. Bunun payı da var aramamamda. Gülümsüyor, aramızda olabilir bir uzaklığı kapatmak için:

— Neler yaptın, anlat bakalım. Gülsen'le hep (tamam öbürü Gülsen'di) senin bir şeyler yapacağını konuşurduk.

— Hiç. Hiçbir isteğimi daha tam gerçekleştiremedim. – diyorum. Sözü uzatmamak için kalkıp pencereyi kapıyorum. Rüzgârın gevşek ipine tutunmuş, yaylanan beyaz kuşlar. Bacakları incecik. O da dışarıyı gözlüyor benimle.

— Evin güzel. – diyor –. İyi bulmuşsun.

— Bir oda daha var, yatak odası yaptım. Ama aydınlığa bakıyor. Yukardan çöp falan atıyorlar. Pis.

— Oturma odasının önü bahçe ya, yeter.

Bir türlü akıl edemediğim en düz, en olağan çözüm yollarını ondan öğrendim ben: (Günümü o odada geçirirdim olur biterdi sözgelimi.) Gerçeklerin yaşamaya uygulanabileceğini kavradım. İçim ısındı, rahatladım.

— Hiç değişmemişsin. – diyorum.

Biraz şişmanladım.

— O değil de —

Okul bahçesinde çimenlerin arasına uzanırdık, keçiboynuzu kemirirdik, tarih çalışırdık. Yaza doğru. Kokular, çimenler belirginleşince. O zaman da kokuları alırdım, çimenlerde korkusuzca yuvarlanırdım. Yanıma yere uzanırdı. Bacaklarını güneşe doğru gererdi. Bacakları incecikti güneşte, kara tüylerle kaplıydı. Şimdi yeni, sivri burunlu, uzun ökçeli, siyahlığı bile

daha tam yumuşamamış pabuçlar var ayağında. Bir yerde mi çalışıyor? Nişanlandı mı? Yeri gelince soracağım. Aradan geçen altı yılda bendeki değişiklik: Kokuları daha iyi alıyorum şimdi, çimenlerde daha iyi yuvarlanırım. Alman Birliğinin kuruluşu da aklımda, yalnız tam tarihiyle değil. 1800' lerde.

— Ben çayı koyup geleyim. Sen dergilere bakadur.

— Peki... Zahmet etmeseydin ama, konuşuyorduk işte.

Çimenler ıslak olurdu. Çaydanlığı önceden doldurmuştum, ocağa koyuyorum. (Mutfakta ikindiüstünün yemek kokusundan yeni kurtulmuş ılıklığı sürüyor.) Çimenler ıslak olurdu. Tepemizde güneş. Nasıl dayanırdık o kızgın güneşe. Gözlüğümü çıkarınca gözlerim yanardı, ensem çekilirdi. Tarihe biraz ara verelim. Hangi kitaplar çıkmış bu ay? Ama o kadar. Sanata bütünüyle saygı gösterenlerdendi, ezberciydi oldukça, yine de sevmeyi, ayırıp bir köşeye koymayı, en önemlisi unutmamayı bilirdi; ayrıntılarda saygısızlaşırdı yalnız. Ben de kurcalamazdım, ayrıntılara inmeyiverirdim, ikinci sırayı tutan sevdiklerimi paylaşırdım onunla. Birinciler, aceleci, dalaşmalı dostluklara birikirdi. Birbirimizden ne beklediğimizi bilirdik, buydu önemli olan, yeterdi. Dürtüklenmeyen, kendine dayalı bir şey. Saatlerce konuşmazdık da oda dolu kalırdı.

Sonraları, çok yakın, somut dostluklarda (ki o yakın dostum bile değildi) bir masanın çevresinde toplandığımız oldu; sıcak, yoğun birtakım şeyler paylaştık, onların masayı aşan yönetimine bıraktık kendimizi. Ama hiç şaşmazdı: gereksiz, kaçınılmaz bir gözgöze geliş, bir duraksama, biraz geciken bir karşılanış, o yoğunluğu başka bir masaya, başka bir akşama ertelerdi. Hadi yeni baştan. Hep bir çaba, bir gerilme, bir akşamüstü. Oysa bu odada şimdi, ya da okulun bahçesinde o zaman, ikimizin dışında bir durum, bir iniş, bir çıkış söz konusu değildi.

Odaya döndüğümde onu duvarlardaki resimleri inceler buluyorum; gülümsüyor. Bu gülüş bir yerde daha böyleydi, bir kere daha tamtamına böyleydi. Onun gülüşlerine benzemiyor. Her zamanki gülüşlerini çok iyi bilirim. Sevinç, ansızın değil usul usul açılır onun yüzünde, kendi tadına vararak, ve yüzünden öteye geçmeyi aklına bile getirmeden gözuçlarında yoğunlaşır. Bu, öyle değil. Beni sevdiği, ayırdığı için. O anda odaya girdiğim için.

Tamam...

— Bir gün Aşiyan'a gitmiştik aklında mı? Öğle tatilinde. Zil çalar çalmaz nasıl yokuştan aşağı koşmuştuk.

Düz, beyaz bir yokuştu. Onarılıyordu galiba. Her çukuru atlayınca hızımız biraz daha ar-

tıyordu sanki. «Durağa vardığımızda soluk soluğaydık değil mi?» Ama otobüse binmedik, yürüdük. «Güzel bir öğle vaktiydi.» Yaz iyice gelmemişti. Terler, yapışmadan kuruyordu sırtımızda. Tatlı bir esinti. Rumelihisar'a yaklaşınca kıyı daraldı, pürüzsüz bir asfalttan başka bir şey kalmadı. Bütün dükkânlar kapalı. Ağlar gelişigüzel serilmiş kıyıya. En güzelleri, mor ve kiremit rengi, çevreleriyle en güzel bağdaşanlar. Her şeyde bir bağdaşma, bir uyuşukluk, çünkü yaz tam gelmemiş. (Öyle yürürken, umulmadık bir dönemeçten sonra deniz çıkıverir karşımıza. Boş bir arsa, çöplerle, balık leşleriyle dolu bir arsa, hafifçe denize eğilir. Bu eğimin başladığı yerde, kıyıya basamak basamak, yani alışa alışa inen iki yandaki sıcak yalılara sapasağlam yaslanmış, köküyle toprağa sinmiş canlı bir yıkıntı durur. Üstten, ince bir toprak şeridiyle yalı duvarlarını çevreler. Deniz orada bir yıkıntıdan geçer, bir yarıktan ansızın çıkar karşımıza, hem cami mavisiyle değil, kendini ortaya koyarak, yiğitçe lacivert görünür ve ne zaman baksam bir martı uçar boydan boya.)

Bu, o gülüş.. Ona göstermiştim gülmüştü. Tam beklediğim gülüştü. «Çaylarımızı içerken nasıl surlardan konuşmuştuk...» Bu şehirde duvarların soluk aldığını, taşların boyuna kaydığını, bir şeylerin boyuna değiştiğini. Konuşmalarımızla bir şeyler kattık o öğleye, o kahveye.

Dışardan biri bile sezerdi değişikliği. Neden bir daha alıp başımızı gitmedik öğle tatillerinde?

— Okuldaki ders-arası konuşmalarımızı düşünüyorum da, – diyorum –, o günün izlenimleri daha kesin, belki ilkliğinden, belki surlardan, belki benim duvardan.

— Hangi duvar? – diyor kayıtsız bir sesle. Yüzü boşalıyor birden. Dudakları aralanıyor.

— Sana göstermiştim ya. Hisar'ın orada. Kızarıyor, susuyor.

— Sevmiştin, – diye üsteliyorum –, gülmüştün.

— Evet sahi, – diye örtüyor –, ne çocuktuk o zamanlar!

Kesmeli.

— Çay olmuştur. – diyorum. Kalkıp ışığı yakıyorum. Mutfak serin. Fincanları tepsiye dizerken kulplarını sola çevirmek gibi bir iğretilik; keşke pasta alsaydım, gibi. Geç artık. Tüylü bir yumak büyüyor boğazımda. Saçma! Kaşıkları gürültüyle koyuyorum fincanlara.

— Zahmet ettin. Ne gereği vardı şimdi? – diye hep aynı eski kelimelerle konuşuyor.

— Sen çay seversin. – diyorum –. İki şeker, değil mi?

— Nasıl hatırlıyorsun? – diye şaşırıyor –. Pes doğrusu!

— Hatırlamak değil, – diyorum –, başka bir şey. Unutmamak belki. – diye ekliyorum usulca. Boş yere. Kullanacak.

– Aynı şey değil mi canım? – diye suçlamaya geçiyor –. Geldiğimden beri söyleyeceğim, sırası gelmedi bir türlü. Otur şöyle karşıma. Sinirlerin bozuk senin. Gevşe biraz. Yorma kendini; bak hâlâ ayrıntılardasın.

Rahat gerçeklerini ustalıkla sıralıyor: Dinlenmelisin. Yolculuğa çık. Üstüne yeni bir şeyler al. Oku. Gülümsüyor arada, ama gülümseme değil bu, gözlerine bir gülümseme resmi çiziliyor. Dediklerini duymuyorum artık, bacağımı kaşıyorum uzun uzun, çevremde engel olamayacağım bir hızla oluşan kalınlığı, yağlılığı yarmaya uğraşıyorum. Susarsam bir boşluk çünkü, konuştukça bir eksilme.

— Sen neler yaptın peki? – diyorum. Umudum yok ama olsun.

— Anlatmaya değer bir değişiklik yok ki. – diyor –. Annemlerde kalıyorum. Çıkan kitapları okuyorum, sonra sinemalar, tiyatro.

Onun hakkında bildiklerimi tazeliyorum: Akaretler'de oturur, babası memurdur, annesi terzi (mi?). Bir ağabeyi, Gülsen diye bir arkadaşı var, o bol etek giyer, bu giymez. Bunları da kendisi anlatmadı bana; bir yerlerden, birilerinden duydum. Doğru mu bilmiyorum. Anlatmazdı ki. Dinlerdi; ben anlatırdım, o dinlendirirdi. Bugün kalkıyorum altı yıl sonra...

— Bir çay daha içer misin? – diyorum sesimi tatlı olmaya zorlayarak.

— Yok, teşekkür. – diyor –. Sinemaya bile-

tim var, yetişemem sonra. – Kalkıyor. Güneşli günlerde bile yanından eksik etmediği yağmurluğunu titizce katlayıp çantasına yerleştiriyor. – Kendine iyi bak, yine uğrarım.

Nasıl eksilmeden gülümsüyor... Kapıdan çıkışını, sokağın köşesini dönüşünü, yerde gazeteleri savuran rüzgâra karşı güçlükle karşı koyuşunu görüyorum. Hava soğudu.

Odamın duvarları daralıyor, öylece kalıyor, yınlamaların duvarlara sinmiş uğultusu sürüp gidiyor. «Öyle miydi gerçekten?» Bir kere, çimenlere uzanmazdı yanlış, altına bir mendil sererdi. Sonra o gün Hisar dönüşü, yokuşu çıkarken birileriyle karşılaşmıştık (şimdi hatırlıyorum). Tanımadığım, uzaktan uzağa yadırgadığım kişiler. Bir süre hep birlikte çıkmıştık yokuşu. Tepeye varınca tek kelime söylemeden ayrılmışlardı (o da). Oysa yalnız yokuş çıkmak değildi, öncesi vardı günün (Birlikteliğimiz.) Sıcaktı. Onlar kahverengi kazaklarını çıkarmıştı. Ben yaza güç alışırım. Aylarca çıkaramazdım kazağımı. Girişken değildim onun sandığı kadar, ama o silikti düpedüz. Bunca silikken, benim yabancılık çektiğim, ayak uyduramadığım bir okulda o herkesle kaynaşmıştı. Yetenekli değildi, herkes bilirdi bunu, yine de sevilir sayılırdı; selâm verirdi, ölçülüydü, dinlerdi, bileti hazırdı, bacakları yanyana dururdu, girdiği kahvelere, geçtiği sokaklara sesinden bir şeyler katmazdı. Belki

bu özellikleriydi. Tanıyorum. Belki değil. Bir çeşit.. ne bileyim... Akşamüstü inceliyor gitgide.

Onu öğleden sonra aramıştım.

Yalnızım. Çok canım sıkılıyor. Ha. Gelebilir miydin? Evet rehberdeki adres.

Yarım saate kalmaz oradayım.

1966

RÜZGÂRI DÜŞÜN

«İnsanın beş tane derdi vardır.» diyor Adam. Saçlarını bol briyantinle iki yana yatırmış; tepesindeki kıvırcık, inanılmayacak kadar kısa alnını aştıktan sonra kaşlarına dökülüyor; pırıl pırıl. Bacakları kısa, paçaları daracık, pabuçları hep boyalı, cilâlı (sanki konuşurken, çevresindeki kalabalığı küçümsercesine gözucuyla süzerken, durmadan yenileniyor, parlıyor), lâcivert ceketi uzun, kruvaze, omuzları müthiş geniş (vatkalı). Şişkin, inik sağ gözkapağının altından şaşı, kara sarı bakıyor. Yüzündeki her çizgi, dudaklarının iki yanındaki derin oyuklar bir bıçak yarası gibi ürkütücü.

«İnsanın beş tane derdi vardır. Sırasıyle: mayasıl. nasır, baş ağrısı, firengi ve kel...»

Bütün dertlere meydan okuyan bir Adam. Elinde bir iksir şişesi, «Bayanlar, baylar,» diyor uyumuş bir sesle; o ses, bütün kalabalığın üstüne kibarca kapanmış bir kapı gibi, duymuyor.

«Bayanlar, baylar, sayın hemşerilerim, şu sağ elimde görmüş bulunduğunuz iksir, bütün bu saydığım dertlerin anası olan mayasılı ve

bütün öbür diğer dertleri bir anda yok etmektedir. Bir kere denemek yeter. Ne kaybedeceksiniz? Hayır. Üstelik neler kazanacaksınız. Boş yok. İkramiyeleri hemen derhal alabilirsiniz, çünkü ikramiyeler uzakta değil, bankaların kasalarında değil, şu gördüğünüz siyah çantanın içindedir... Ama tabii mayasılınız yoksa haklısınız, o zaman almayınız, zaten müessesemiz bunu da düşünmüş bulunmaktadır. O zaman şu sol elimde görmüş bulunduğunuz patates soyacağına bir göz atınız. Bu sihirli patates soyacağı hem kabak oyar, hem de şöyle eğrilemesine tutulduğunda harikalar yaratır. Her okumuşun evinde bulunmalıdır bunlardan. Saygıdeğer hemşehrilerim, bildiğiniz gibi yurdumuzda son olarak çıkarılan özel sermayeyi teşvik kanununun himmetiyle kurulmuş bu patates soyacağı ve bu iksir... Son fırsat beyler. Var mı aranızda cesaretli? İlk cesaretliyi bekliyorum. Son fırsat...»

son fırsat, son fırsat ama kimse onun gibi tutamaz bir patates soyacağını, istediği kadar kabak da oysun, diyor Şevket, *hem öbür saydıkları da uymuyor benim derdime, akşamüstleri başım dönüyor, konuşamıyorum, sesler uzaktan geliyor, kelimeler uzaktan geliyor, gün ağarırken dilimi ısırıyorum, ağzımda şişiyor ama mutlaka başağrısına iyi gelir, almalı.*

Adam, parmağında iri sarı bir yüzük pa-

rıldayan kıllı eliyle iksiri bir gazete kâğıdına sarıyor. Eh, bu da güven veriyor insana. Üstelik, «İşte bir cesaretli, bir talihli.» diyerek Şevket'i gösteriyor. Şevket, ikramiyesi olan patates soyacağını utanarak cebine sokuyor. Artık herkes alıyor, ya patates soyacağını ya hayat kurtaran iksiri. Şevket gülüyor. Bir kere de millî piyangodan amorti kazanmıştı. Çok önce. Belki artık hep kazanır; bu onu gösteriyor. Çünkü Şevket aslında başı döndüğü için durmuştu kalabalığın biriktiği bu köşede. Bekledi. Amorti ne zamandı?

Yağan kar, gerilere sürüklüyor düşünceyi. Eskiye, bir vakitlere, ilke. Tokmağına ip bağlanmış ahşap eve. Sonra çamaşır yıkamak için gidilen bir gölde kıyıdan kayan sabuna, sabunun sürüklendiği kapıya... *Kapıyı açtın mı... Ohhh! günlük güneşlik... yeşil bir ova ve taylar. Kutsal sütlü, beyaz köpüklü, yeleli, yani gür taylar. koşar, koşar... su iner, açılır. Köpürüyor, bayılacağım yine gözlerimin önünde bir beyazlık, rüzgâr paralıyor beyazı, annemin mendili bu, yok yok, köylülerin beyaz sakalları. Hocanın yüzüme eğilmiş soluğu, bir ağlama bir ağlama, bir namaz bezi rüzgârda usul usul, annem ağlıyor (Tanrım sen Şevket'i bağışla, o bilmez). biri Çocuk dedi, uyandım, kibrit kutularındaki hilâller ve eski harfler döne döne uzaklaştı. biri Çocuk dedi, belki ben dedim; gözlerimi açtım, ADAM dedim, Hoca yüzüme*

üfledi; korktum, sonraları Adam hep geldi. Tanrı bağışlamadı.

Ege'nin en güneşli ilçesinden, Menemen'den gelmişti Şevket. Daha küçücük bir insan yavrusuyken:

(— Çocuk hep bayılıyor. Nesi var ki? — Havale.)

ben daha küçücük bir zenci yavrusuyken, der Şevket, *bütün gün oynardım güneş altında, ama o güneş böyle değildi, hiç eksik olmazdı. sırtımı verir kana kana titrerdim, her kas ayrı ayrı. nasıl da sıcaktı, rahattı. uzun süreceği besbelli bir ateşli hastalığın ilk büyük vuruşu gibi her yer terli, dalgın, dönüyor; göz dalıyor. ayaklarını ağacın en yüksek dalına dolaştırır aşağı sarkarsın, çayırlar terstir ama başın dönmez çünkü sıtma güneş vergisidir Ege'de. Ege'nin Menemen ilçesinde, kokular ilk elden gelir. oysa şu kış öğlesinde (ne kalmış o kokulardan) İstanbul'da, Taksimde, Taksim sinemasının köşesini tutan şu cılız, tek başına ağacı geçtim şimdi. burada bizim cüce Dursun yeni hayat satar bu saatlerde, bacakları çarpıktır, ağacın dibinde durur. ağacın tam karşısında geniş camlar beklenmedik bir sıcaklıkla çarpar insanın yüzüne, üstünde KLM yazar, camın önünde uzun yapraklı ağaçlar, püskürtme güzel kokular, mayolu kız resimleri durur, onlara bakarım, radyodaki gibi korkunç adlar, eşya isimleri ve on-*

ların şarkılarını duyarım, her yerde anlamadığım kelimeler kullanılıyor, bugün de duydum kokuları ve şarkıları, gazı aldıktan sonra Migros kamyonuna yanaştım, bizimkiler gaz yakıyorlar büyükbey öleli. gaz pahalıymış, borçları bir an önce temizlemek için dikkatli olmak gerekirmiş, gaz dökülmemeli. küçük hanım öyle söyledi. eskiyi düşünmemeliyim gaz alırken, küçük hanımın kızı öyle dedi. Rüzgârı düşün...

— Şevket neden bayılıyor? Geçen gün ütü tahtasının üstüne düşecekti tutmasam. Ben korkmuyorum onun hastalığından, hemen soğan bölüp burnuna tutuyorum, ağzını açıyorum. Ağzı kenetleniyor. Önce dili tutuluyor, gözleri kayıyor, sonra elmacık kemikleri beyazlaşıyor. Ansızın, kullanamadığı bütün kelimeler birikiyor sanki dudaklarında, ahhhhh! diyor, başı yere vurana kadar ahhhh! diyor. Bayıldığını bilmiyor galiba. Ben yerleri temizliyorum o ayılmadan önce, kaldırıp bir iskemleye oturtuyorum. Bir doktora götürsek.

Küçük hanımın kızı çok sever beni. bir kere ayıldığımda gördüm, dilimi çekmek isterken elleri kanamıştı.

gözlerimi açtığımda, dedi bir gün Şevket küçük hanımın kızına, *daha doğrusu yuvarlanınca, hep kar oluyor. ilk o gün... bizim Necatilerden dönerken yüzümü yıkamıştım caminin şadırvanında, annem eğlendiğimi anlamasın diye...*

çünkü annem hiç eğlenmez, hep çalışır, Necati'nin annesi gibi pek gözetilmez, o gün de yeni yıkamıştı entarimi, bembeyazdı, ayaklarım çıplaktı... annemin adı Ümmü Gülsüm, babamınki Ali Rıza... bir muska gördüm yıkanırken. her şeyi yıkardım eve götürmeden önce, onu da yıkadım... yazıları silindi, eridi. korktum, korkunca tutup büsbütün eve götürdüm... kadınlar vardı. hep birlikte muskaya baktılar... elden ele geçirdiler... göğüslerine, günışığına, ağızlarına tuttular, sustular. onlar bir kere daha sustuktan sonra Necati'nin annesi içeri yolladı beni... annemin ağladığını duyuyordum kapalı kapının ardında. Necati'nin annesi: köpeklere ekmek at, hocaya götür, kırk gün kırk kere kırk olursa belki...

uğursuzluk başladı. kötü bir şey olacakmış. o zamandan bilirdim ki bizim oraların Tanrısı bağışlamaz... kötü bir şey olacak, kötü bir şey olacak, kötü bir şey olacak. olsa; hasta olsam da bitse. gece bitti, ovalardan doğan sabah güneşi vurdu alnıma, yüreğime sindi. hastalık umudu yok artık... güneş bütün içleri aydınlatır, elmacık kemikleri beyazlaşmış yüzlere uyku getirir, sivrilikleri soldurur. kalktım, yeni yıkanmış entarimi giydim, Necatilere oynamaya gittim, dedim ya, ilk o gece, muskayla dönerken...

— Neden bayılıyor acaba doktor?
— Sar'a.

— Kızıma anlattığına bakılırsa muskadan korkmuş...

— Efendim, dua etsin ki sizin gibi kültürlü, kendisiyle ilgilenen bir hanımefendi var, değil mi efendim? Maksat, onu ortaklaşa davranışa itmek, dolayısıyle ruhunu ve bedenini rahat ettirmektir, değil mi efendim? Tek türlü davranış olmalıdır dünyada ki ruh ve beden rahat etsin. Biz rahat edelim. Küçük yaşta ruhta kalan izler, değil mi efendim, kolaylıkla izale olmaz, yani ilk korkular, nevrasteniye mütemayil bünyelerdeki...

— Ama her şeyi unutmuyor ki. Kızımın yaşgününü, ailedeki herkesin adını, doğum gününü hatırlıyor; para biriktirip çiçek alıyor.

— Bunlar önemsiz hanımefendi, geçelim...

Küçük hanım bir sürü doktora gösterdi beni, dertlerimi anlattı. Ama getirdiği iksirler bir işe yaramadı. kızı da öyle diyor. Kızı çok sever beni, onunla rahatça konuşuyorum. herkes seviyor evde, gaz almaya gidiyorum ama öyle uşaklar gibi değil. Necati var ya, o iyi bir ailenin yanında uşak, bizim beyin tanıdıklarının yanında. cin gibi çocuk Necati, büyük hanım diyor, geleceği varmış. büyük hanımla karşılıklı oturup konuştuğumuzda hep Necati'nin o büyük evdeki iyi uşaklığını konuşuruz. tahtalara vururuz nazar değmesin. Necati her şeyi bilirmiş, yoksa neden uşak olmak istesin o ailenin yanında... Annesi bizim

beye yalvardı da ondan, diyorlar ama benim annem yalvarsa beni yollamazlardı ki; ben gitmezdim, gidemezdim. annem Necati'yle yolladı beni. haklıydı. böyle bayılmalar ayıptı çiftlikte, baba mın durumunu sarsıyordu. en iyisi küçük hanıma armağan etti beni. o zaman bizim beyle yeni nişanlanmışlardı. ağlayıp yüzümü öptü, mendilini salladı. Necati'ye teslim etti beni.

(Ben artık trene de binemiyorum) Necati'nin trende dediğine bakılırsa küçük hanım çiftlikte dolaşırken görmüş beni, beğenmiş, çünkü zenciymişim, yumurta gibi bir kafam, bembeyaz dişlerim, güleç bir yüzüm varmış (Necati söyledi, doğrudur). ağaçların en yüksek dallarına tırmanıyormuşum, sonra şehre gelince, her şeyin iyisini kötüsünü ayırdetmişim, terlikle çarşıya çıkmışım, takım elbiselerim hep yelekli olmuş, yaz geceleri deniz kıyısında dolaşmışım (öyle diyorlar).

«Sen uşak değilsin ki Necati gibi.» diyor büyük hanım. «Sen oğlumuzsun bizim.» Büyükbey, ölmeden önce bankaya benim hesabıma para yatırmış; şimdi borç veriyorum onlara, konukları kapıdan uğurluyorum, çocukları bahçeye götürüyorum pazar sabahları. yalnız. yalnız bıçakla makası karıştırıyorum bazan... çarşıya çıktığımda yanlış şey alıyorum... bugünkü gaz...

Şevket, bugünkü dökülmüş gaz tenekesinin yanında doğruldu. Silkindi. Ayaları aklaşmış ellerini, şişmiş burnunun üstünde gezdirdi.

Şakakları çatlayacaktı. Ağzındaki kanlı köpükleri sildi. Herkes başına toplanmıştı. Yine de en önemlisi, dökülmüş gazdı. Ne kadar borç verirse versin, ne kadar salata yaparsa yapsın, evin gazını dökmemesi gerekirdi. Dünyada en önemli şey gazdı. Nasıl, ne yüzle dönecekti eve? Sokaklarda gezinip küçük hanımın kızının dönüşünü beklemekten başka ne yapabilirdi? Necati olsa ekmeğini taştan çıkarırdı, gözünü budaktan sakınmazdı, ayağını yorganına göre uzatırdı. Doktor ne derse desin, Necati ne derse desin en önemlisi, insanın kendi döktüğü, o anda ödeyemediği gazdı. Gözleri yandı, iksir şişesini fırlatıp attı.

— O zamanlar atebrinden başka ne var? – diyor yıllar sonrasının bir erkek sesi –. Kışlalarda titrer, ateşin çıkmasını beklerdik. Ama sonraları, o gömlek çıkarıp ayaza sırt vermelerin, sarı ırmaklarda yüzmenin yararını gördüm bütün uzun yürüyüşlerde.

1968

DAĞLAR SADA VERİP SESLENMELİDİR

Derelerden artakalan ne varsa: sessizlik. Çoraklık arasından sürüp gider. Çamurlu, kırmızı yarıklar açar kendine, ufak yollar, ince kıvrımlar; suları kabarcıklandırır oralarda, bir barınak bulayım diye, sonra kıyılarına ve dibine tutuna tutuna gelişir, hızlanır, (tıpkı dere gibi) sürer. Neler mi düşer? Kıyıdaki bir baharın pembeleri, dal kırığı, gül yaprağı, yeterince uzağa fırlatılmamış bir çapari, becerikli bir ananın diktiği kırmızı fırfırlı eteklik, bir de uzaktan, kalabalıktan varılınca doldırılıp alna boşaltılan bir kasket, armasında bir bozkurt.

Güzel havalarda, sınıfla çift sıra halinde çıkılan okul gezmelerinin tam ortasında, itişkakış, önlük sökülmesi, papatya toplamak derken, ansızın ağan bir sevinçti sessizlik, içten içe işleyen tuhaf bir gürültüydü. Hazırlanması bütün bir sabahı, o sabahın ilk saatlerini alırdı, sonra ansızın yayılırdı havaya. Her yerde oyun dururdu, çocuk büyürdü, bahçe daha bir yükseltirdi kokularını, ilerdeki kartpostal geminin düdüğünden köpükler taşardı genzimize. Sessizlik egemendi artık, sevinçti ve görünce kendi gücünü, sağlam-

lığını, dosdoğru güneşin bittiği son çizgiye: denize. Adı kestirilemeyen bir çiçek kokusu dolaşırdı havayı. «Hadi çocuklar, dizilin bakalım, Çabuk, çabuk! Üçüncü derse yetişelim hiç değilse. Hadi bakalım dönüyoruz.» Çift sıra halinde.

«Dizilin, ellerinizi yıkayın, burnunuzu karıştırmayın, haydi yemek hazır.» Evin telâşından başalınmaz. Ev, zorlama bir susma, bazı yasaklar. Ne telâş! Hep bir şeylere yetişme. Saat da yok. Yıllar geçer, yine aynı alışveriş, aynı file (belki artık naylon), aynı süpürüp taş yıkama. Ama saat onbuçukta ev diner. Kediler, çiçeklerin altına yayılır, taşlar serin, sümüklü böceğin gümüşlü izi seçilir toprakta. Gazete katlanır. Musluklar sızar (sessizliğin ilk şartı). Genizde aynı köpük, aynı uğultu:

— İşiniz bitmiştir diye düşündüm, kahveye geldim size. Bitmemiş miydi yoksa?

O zaman anneme. Ben o zaman lülelerini rüzgâra tutan, kara uzanıp boyunu ölçen küçücük bir kızdım ve annemin Nusret hanım adındaki arkadaşını hiç sevmezdim.

— Sen çabuk bitirirsin, bilirim. Bak yemeği bile koymuşsun ateşe. Koskoca kızın var yardımcı. Kız, okula gitmedin mi sen? Gezintiye çıktı sizin sınıf; demin geçtiler pencerenin önünden.

Kahve, tabağa dökülünce soğur, dibe çökelir ama olsun. Yine de kadınların konuşma-

sına katılmaktır. Hem daha fazla höpürdetebilirsin.

— Bahri bey dönüyormuş bu akşam, biliyor musun? Seninkinde bir telâş, bir telâş, görsen.

(Nusret hanım, sözün tam burasında, sıradan güzel sayılan kadınların en büyük ortaklaşa özelliği olan o anlamsız, yayık ağzını büsbütün dağıtır, bir kahkaha atardı; beyaz dişleri de böylelikle görünmüş olurdu. Yüzü hep o yüzdü, her gün aynı boya potasından çıkmış, saçlarını bile başka türlü taramazdı: kâkül yandan, kenarlar içe kıvrık. Kalın bacakları güçlükle taşırdı iri kalçaları; tıkız, çatlaklarla dolu iri boynu da kahkahalarını.

— *Anne, neden sık geliyor bize Nusret hanım?*

— *Nesi var kızım?*

— *Bilmem...*

Bilmem, yalnız evin o arasıra yakalanabilen dinginliğini alır götürürdü Nusret hanım. Güler, bacak bacak üstüne atar, eliyle fincandaki telveyi sıyırır, babamdan «o» diye söz açardı.)

Dudaklarının yarıkları telveyle doldu yine. Ön dişlerinde, dudak boyası lekesi:

— Bir telâş görsen. Herif anlayacak diye ödü kopuyor, kolay mı?

Bahri bey harita subayıdır. Hep Anadolu'da. Orta boylu, kendi pantalonlarını kendi di-

ker, ut çalar. Yanağımı okşar beni görünce, annemin hatırını sorarken sesine, onun babama katlanmasına duyduğu saygıyı katar. Şimdi Nusret hanım, kalkıyor...

—Bir telâş... Bence herif biliyordur da anlamazlıktan geliyordur.

(O andan akşama kadar taşınan hüzün, akşamüstünün hüznüyle birleşir. Mahallenin yorgun erkekleri, manavların iyi müşterileri, pabuçlarını özenle paspasa silerler kapı önlerinde. Her akşam aynı saatte. Eve bir şeyler getirilir, katılır, desteklenir. Kapılar dışarıya kapanıktır artık. Gözyaşı şişeleri, kan şişeleri gelir birbirine eklenir. Akşam, bir geçiştirilse. Gecenin deliksiz, çocuksu uykusu bile maya olmaz yeni bir güne. Sabah aynı eskilikle erkenden, hele hava yağmurluysa, odada ışık yanıyorsa. Geceleri yürek, pazenlere sarılı bir saat gibi atar yorganların altında. Başka bir evde mutlaka bir çocuk, kavgasız gecelerin, çorba buğularının ördüğü bir kozanın içinde korunmakta, uyumakta, gelişmektedir gelen güne. Her evin aynı ev oluşu yok o zaman.)

—«Bana kalırsa» dediğime bakma... Benimkine rastlamış da geçende köşede, ayaküstü konuşmuşlar, «Çocuklar sarsılmasın istiyorum.» gibi sözler etmiş.

— Anne, Bahri beyin karısı neden gelmiyor hiç sana, biz de ona gitmiyoruz, neden?

— Nusret'in dedikoduculuğu yüzünden.

— *Çocukların sarsılması ne demek?*

— *Sen küçüksün, daha anlayamazsın.*

(Nusret hanım bize de geliyor. Anlatır, ama neyi? Annem yorgun, gözaltları çukura kaçtı. Ne anlatır? Sonra güzel köfte yapar annem, bizi temiz giydirir, Bahri bey onun sözünü ederken saygılıdır. İyi ama Nusret hanım bizim eve geliyor. Mutlaka bir şey anlatır. Belki bilir de. Babam kızdıydı bir keresinde, ama annem çağırdı yine; babamın öfkesi nasılsa çabuk geçer. Nusret hanım yine geliyor, hep geliyor.)

— Yaa, işte böyle şekerim (kalkacak)... Öğleden sonra Balıkpazarı'na gideceğim, sen de gelsene. Bizimki alıştı artık, ses etmiyor evde bulmayınca.

— Olmaz, ben gelemem; çocuk yalnız kalır evde.

— Aınaan sen de. Büyüdü o, koskoca kız oldu, değil mi canım?

— Bir düşüneyim de...

— Canım için rahat etmiyorsa Bahri beylere bırakıver; bu akşam saz-söz yoktur onlarda nasıl olsa.

O gece, Bahri beyi en beyaz elbiselerle karşıladılar kızları. Zaten hep saygılıdırlar. Elbirliğiyle. Karısı, kuşkulu ve iri gözlerle durdu eşikte. Evde çıt çıkmadı. Bahri bey, evinde bir an öncesine kadar varolan fazla

ojelerin, gerdanlıkların, ut seslerinin elbirliğiyle yokedilişini duydu. Mu? Çünkü gözlerini kapadı, ama özlemişti de evini. Gelirken, yolda bir yerlerde içtiği çorbanın tadı duruyordu ağzında. İşte çocuklar tertemiz herzamanki gibi, bakımlı. Karısı iri ve güzel. Uzun yolculuğundan sonra bir sundurmaya varmış bir yolcu gibi serin serin durdu eşikte, sonra içeri girdi, karısının elinden buzlu su içti, hepimizin yanağını okşadı, annemi sordu.

— Evde. – diye yalan söyledim nedense. Bir şeyleri yitirmek korkusuyle.

— Daha dün bizdelerdi. – diye atıldı karısı.

Gülüşüldü. Görmedi bile Bahri bey. Yorgundu. Yorganı başına çekti, soyu tükenmeye yüz tutmuş bir gücenik menekşe gibi gömüldü uykunun toprağına. Sustu.

Bir öğleye doğru, evin dindiği, Nusret hanımın öldüğü bir saatte (Nusret hanım öleli 6 yıl oluyor, annem öleli 3), bir şeyler kendiliğinden açıklanıyor. Ne anlatırdı? Gelişigüzel açılan bir eski zaman çantasından çok ince ve saygıdeğer şeylerin yanısıra bir banka cüzdanı çıkıyor sözgelimi. Belki önemsiz ama çok açıklayıcı: hep gizli, kendini, namusunu bir gizlilik içinde biriktiren, hiç karşısındakine vermeyen; katmayan, göze almayan: *Portakalları bitirmeyin hemen... Çamaşır makinesine çok sabun atmışsın gene... Şekeri idareli kullanalım...*

Mevhibe hanım bir bahriyeliyle gezerdi, eli eline değmemiştir ama... O daha kimlere lâyıktı ama çocuklar... (sarsılmasınlar dediği kendi miydi Bahri beyin?)

Derelerden artakalan ne varsa: sessizlik. Önce kıyılarına tutuna tutuna gelişir sessizlik, sonra hızlanır, sürer ve görünce kendi egemenliğini, sağlamlığını, dosdoğru güneşin bittiği son çizgiye: denize.

Ama bir öğleüstü umulmadık bir şey olur. Sessizlik havayı kollamaz artık ve Bahri beyin kaçıncı kuşaktan bir oğlu sapsarı çiçeklerle çıkagelir.

1967

«BİR GÜNÜN SONUNDA ARZU»

Floresan lambalarla asfaltlığı büsbütün açığa çıkarılan bir yoldan iniliyor kıyıya. Yolun camlı, tekdüze yapılara bir-ikidir boyun eğmiş toprak bölümü gözalabildiğine uzuyor. Kendi sözünü söylüyor, öğrenmiyor belli: sıkışık rum meyhaneleri, dumandan göz kaşınması, asfalta aykırı piyasa şarkıları, siyah çoraplı (yıllardır jiletle alınmaktan, kılların kabartılı, kara benekleri seçiliyordur), eskimiş bukleler gibi zoraki kıvraklıkta yaslı bayanlar orada, bir de kırmızı garsonlar. Oysa şimdi bunlar yersiz; meyhaneler boşken, toprak ıslakken, sandalyeler çevrikken olmaz. Bir bulanma gelir, sırttaki bir sivilcede birikir, kaşınır, patlar. Toprak bölümün çoğunluğunda, uzakta, Hacer hanımın temiz çamaşır kokulu ipleri sallanıyordur öğle rüzgârında, kış rüzgârında. Hacer hanım ağzına taze ekmek doldurmuş, önlüğü ıpıslak, sızlanıyor: «Hanım inanmazsın sen, ben de işin içinden çıkamadım ya... Öğle vaktiydi. Bizim Kadir'i bilirsin, ne versen yer. Oturmuş sokak kapısına. Kapıyı da yeni aldığım gündü, ta nerden taşıdım, evin içi buz...»

Rüzgârın arasından temiz çamaşır kokusu, Hacer hanımın taze ekmek kokan odası. Çamaşır teknesinin başına çökerken dizleri çatırdar.

Önde yürüyen kadın (yokuştan birlikte inilen ortayaşlı kadın), eğilip bir tutam ot yoluyor yolun kenarından, ıslak kökleri kokluyor. Otların gerginliği avucunu sıyırdı. Sonra kadın, girilmedik mahallelere, kulaktan dolma sokaklara, uzayan kış göğüne karşı duruyor bir süre: o hemen yaşanılan an, kıyıdaki saat kulesi, müezzinin sesinde bir daha yankılanan genel beyazlık titizlikle saptanıyor. Gözlerinin altında kırışıklar başlamış. Kapayınca anlıyor. Rüzgârdan. Çizgilere krem sürülür, yazın şeftali kabuğu, ceviz yaprağı, sût. «Ne de olsa bir yaştan sonra,» diye yürüyor kadın, «her şey dışardan'dır.» Gözlerin kırışıkları değil. Besbelli sapına kadar duyuyor ki gövdesi, çelik bir levha gibi yansıtmada o serinliği, o güzel, durgun dışardan'lığı. Çünkü ortayaşlı. Kolunda sıra sıra bilezik, kulaklarının ardında altındamlası olsun varsın; ortayaş aynı duyurur, aynı saptar. Bir öğleüstü, sözgelimi yoğurt almaya çıkmışken bakarsın...

«Nine yoğurt. Nine çörek. Çiklet al. Öğle vakti Kadir çökmüş sokak kapısına sızlanıyor. Yol toprak, çocuklar pijamalı. Kapıların önünde. Kadınlar suya gider, yoğurda gider. Ne yaparsın hanım, sus diyorum susmuyor.

Çocuk bu, anlamaz, kafa tutuyor bağıra çağıra... Ayıp, diyorum.»

Evden çıkarız. Kadınla ben. Evlerden çıkmayı öğrendik sonunda. Yollu güneşliklerden, eski koltuk yüzlerinden nasıl kaytarılırmış. Güneşlikler önce sevimli. Benimseterek önlerler taşmaları, çıkışları (bir yol kenarındaki rum meyhanelerini, lâterna sesini) ama yıllar sonra perdeler büsbütün ucuzladıkça pencerelerde, koltuk yüzleri güneşlerde iyi durmadıkça, koltuklar yenilenemedikçe, badana kabarır. Gene önler. Nasıl? Bir zırh gibi içinde eskitir, dökülür. Sürekli bir taşma, yeni bir düzen.

«Çörekçi de dikilmemiş mi tam karşılarına? Taze çörek, simit falan. Çocukların canı çekti; ağlarlar da ağlarlar.» Bir sokak dolusu çocuk, kapı önlerinde. Pijamalı, burun delikleri yaralı: Çörek al nine. Çörek. Nine çörek.

Hacer hanım ortayaşlı değil ki katlansın. Hacer hanım ya çocuk ya ihtiyar. Ortayaş bir süs, bir yakıştırma. Kapısız bir evde cep radyosunun üstüne mutlaka konulan bir işlemeli örtü. Ya da sözgelimi, bir demet ıslak menekşenin, bir vazoda nasıl birlikte geçinen koyu menekşelerin tam yanıbaşında, damalı sofra örtüsünün üstünde iri, turuncu bir portakalı ansızın fark etmek. Olmaz. Ortayaşlı kadının evi, bu yüzden belki, kekik, nane ve gül bahçesine bakar. Akşamları avluya kovalarla su dökülür, taşlar kekik kokar. Badananın eskiliği, plas-

tik kaplarla, naylon torbalarla giderilmeye çalışılır. Çabalanır. Yine de gece tartışmaları bir eskiliği pekiştirir nedense, sızı olur ertesi güne; göz ağrısı, boyun tutulması, yerinde. tırnak yeniği, uykuda diş kırılması. Pencereden sarkıp yeni bir soluk, ciğerde azıcık gidecek bir serinlik. Ertesi gün kıyıya inilir. Bir özür bulunur:

«Bizim İksan (Kadir'in babası), kızı mosmor etmiş dayaktan gene. Dün akşam. Hem gidip anana bir bakayım, hem de bozuk para alayım çörekçiye, dedim Kadir'e. Kız bayağı çöktü, hanım, görsen yaşlandı...»

Evden çıkalı kaç oldu? Sokaklarda dolaşmaktan. Deniz kıyılarında akşamları kolaylayacak soluklar bulunuyor. Uzak kıyı resimleri oluyor bunlar, batan güneşler, park sıraları, okul sevişmeleri, kolonyalı pamuk şakaklara. Sür, geçer. Uyuşur. Ağızdaki pas silinir su kokusunda. Serin bir geçiş...

«Vardım ki çıkmış kız, zaar yoğurt almaya. Ben adam idare etmesini bilirim, hanımcığım. Kızda da var kabahat. Bir çay koyuverirsin ateşe, tatlıya bağlanır. (Hacer hanım ya çocuk. ya ihtiyar). Parayı buldum oğlanın cebinde, siz vermiştiniz hani. Öbürkülere de alayım bari, dedim, kıskanır zavallılar. Döndüm ki, çörekler yerlerde. Bir dolu çörek. Herif çekip gitmiş. Çocuklara sordum. Hepsinin ellerinde çörekler; bir yiyorlar ki görsen. Herif devirmiş

tablayı, almış başını gitmiş. Bir yiyorlar, ceplerine de doldurmuşlar. Kadir kardeşlerine verdi, gece yatağa taşıdı. Deli miymiş herif? Sen devir tablayı git.»

Ortayaşlı kadını (vakitsiz anneyi) kalabalıkların yüreğine bağlayacak damar, çok ince bir maden yaprağı gibi kıvrık ve ağlamaklı. Kıyıda soluklarla dolar. Taze ekmek kokar. Güçlenir.

Su kıpırtılı. Karın, beyaza alıştırdığı denizin yanıbaşında serin saat kulesi. Ansızın havalanan bir uçurtma: Caminin minaresi.

Ortayaşın inanılmaz diriliğiyle bacağını suya uzatsa kadın. Buzkesse.

Çorabımı çıkarıyorum.

1967

MAZİ KALBİMDE BİR YARADIR

1. DÜĞÜN
2. GÜN DÖNDÜ
3. UZAKTAN YOLDAN
4. BİRAZ DAHA

1

DÜĞÜN

Leylâ hanımın giydiği gelinlikten uzun süre konuşulacağa benzer. Bembeyaz danteldendi, yerlere kadardı; duvağı geniş, cömert, görkemli. Ya eteklerini tutan o sarışın, lüleli kızlar?... eski zaman resimleri gibiydiler; kahverengisi pembesi bol, ancak yaldızlı çerçevelerle sınırlandırılabilen gökyüzleri-yeryüzleri-denizi-melekleri gibi... (gökçizgisi gözlere yükselmiştir artık ve geride kalan dağlara) etli pembe gövdeler mavi muare tuvaletlerle örtülmüştü; sırtlarında kocaman birer fiyong. Tıpatıp Ferhunde hanımın yatak odasındaki resimler sanki. Bu tuvaletleri dikmek ne kadar gün alır, gece alır. Görünmeyen makine dikişlerini çekmek, görünmeyen astarları iliştirmek, fiyongları oturtmak, fiyongların alışıldık yerlerini bilmek. Az mı? Nuri haksızdı böyle şeyleri önemsememekte, hiç değilse bugün haksızdı, yoksa hep haklıdır.

Sözgelimi bir gün, kaç yıl önce bir yaz öğleden sonrası, güneşin ta aşağılardan geçen yoldaki giysileri eskittiği, pantalonların, üniformaların arkasını parlattığı, pabuçlarımızı bile boyasızlaştırdığı bir sipersiz yaz ikindisi, Nevin

böyle bir tuvaletin sürfilesini yaptıktan sonra pancurları çekip dinlendirmek istemişti gözlerini, ellerini (yorgunluk karanlıkta dizlere iner çünkü, baldırları çeker; başı geren kaslar çözülür, usul bir kırmızı leke gelir, gözlerin önünde durur kalır. Ağızda bozuk bir kuru incirin tadı). Yorgunluk varsın gelsin. Bu tuvaletler bir yerlerde giyiliyor, güzel bulunuyor, gazetelere bile geçebiliyor sonra. Özellikle pazar günleri. Nevin, her diktiği giysiyle sonsuz parçalara bölündüğünü düşünür, biraz daha incelir, giremeyeceği salonlara, şölenlere girip çıkar. Haksız mı? Değer tabii.

Leylâ hanımın evine damat beyin üç gün ardarda yolladığı özel terzi dikmişti bunları; gelinin ablaklığını, geçkinliğini, güveyin şaşılığını, bu şaşılığı pekiştiren altın çerçeveli gözlüğü hiç değilse bu gün için örten giysileri. Değiyor. Kumaşlar bol bir kere; kaçınılmamış. Belediye Gazinosunun merdivenlerinde, cilâsında en temiz kokularla ve hışırdayarak sürünüyorlar, boy aynalarında (girişteki) en uygun yansıyorlar. Bir gazinonun varoluşuna, bir belediyenin varoluşuna yaraşıyorlar; yeni bir anlam bile katıyorlar. Nuri gülsün...

Sözgelimi o gün, belki de aynı yazın bir başka sıcak ikindisinde Nuri, her zamanki gibi yine uğramıştı küçük odaya. Nevin'in çalıştığı odaya. Nevin, ütü buğularının, patron kâğıtlarının, iğne iplik tomarlarının, kuru sabun

parçalarının arasında, pancurları örtmüş, yıllardır usul usul, habersiz ve gözetilerek sevgisini geliştiriyordu. Vakit bulunca. Her gün aynı gündü ya, o gün de her günkü gibi bir gün. Elleri, sırtı ter içinde yine; ütü tahtasının üstünde, dura dura kabarcıklanmış yarım bardak su. Nuri, elinde ders kitabı, eşikte durakalmıştı bir an. Şaşkındı, telâşlıydı. Çünkü parcurlardan biri aralık kalmıştı galiba ve Nevin sızan tozlu ışıkta öylesine saydamdı ki. Bunca yıl derslerini bu odada çalışmış, evin bu en sıcak, en horlanmış odasını paylaşmıştı onunla, ama yetmiyordu. Besbelli. Azar azar bitiyordu Nevin. Yakınmadan: hattâ hoşnuttu, gülümsüyordu. Nuri koştu, yarım bardak suyu tazeledi, ütü kokularını havalandırdı, elini tuttu ve o odanın dışında kalan kalabalıklara, tüketen yaz güneşlerine bir siper oldu bundan böyle. Nevin hâlâ çözemez: Ne olmuştu Nuri'ye o gün? Daha önce hiç görmemiş gibi? Neden kızmıştı? Değmez diye... Bilmiyor bazı şeyleri. Bir sürü kitabı var, inanılmaz. Hepsini okumuştur ama erkekliğinden mi ne aklı ermiyor pek. Oysa nasıl önemli... Şimdi şu düğün.

Şu düğün, öyle iki parça kuru pastayla, birer şekerli limonatayla geçiştirilen düğünlerden değil ki. Rugan ayakkabılı, altından yer yer sarkık beyaz patiska gömlekler sarkan uzun, etekli, cancanlı elbiseli, koca kurdeleli. tırnakları boyalı kız çocuklar dolaşmıyor ortalıkta. Ne

babaların kostümlerinden bozma ceketleriyle papyon kravatlı küçük oğlanların sızıldamaları duyuluyor. ne de yeldirmeli ya da ipek başörtülü, altın bilezikli, biraz kalın çoraplı, ağır kokular sürünmüş yaşlı kadınların arasıra mutlaka «Allah... Şükürler olsun» diye iç çekişleri. Burada kim varsa yeni, bir örnek, uygun. Kalabalığı istenen yerlerde toplayan uzun masaların, kolalı beyaz örtülerin üstünde özenle dizilmiş yemekler:

1 — Ordövr (iki dilim kavun, biraz turna havyarı, bir tek tuzlu sardalya, beyaz peynir, tek dilim gravyer, bir tadımlık rus salatası)

2 — Çerkes tavuğu

3 — Pilâv

4 — Zerde

ve tabii her türlü içki, salatalar vb.

Ordövr öyle mi olur?... Çerkes tavuğu acısızdı, sert sert deriler geliyordu ağza... Pilâv tutmamıştı.. sonra zerde... içki son anda yetmedi.. ya orkestra? teneke...

Hanımlarla beyler, ellerinde içki kadehleri, köşelerde kümelenip son günlerin olaylarını, son günlerin havalarını, son günlerin düğünlerini konuşuyorlar. Hanımlar, kendilerine en iyi giden durumlarında; beyler düşünceli ve ancak istenildiği kadar içkili. Ne az, ne çok. Hepsi sakınarak yiyorlar, sakınarak gülüyorlar.

— «Herkesi hoşnut edemezsin ki.» diyecektir Leylâ hanım. Değil mi ama? Bak, bunca mas-

rafa karşı. gelen hediyeleri saymaya kalksam... Nasılsa getirirler diye birtakım gerekli şeyleri almamıştık... Aman, bu konuyu hiç deşmeyelim daha iyi... Zaten düşünmek bile ayıp ya, kötü kötü söyletiyorlar insanı... Sahi, Ferhunde'nin giydiği elbise neydi öyle? Çünkü Leylâ hanım dikişten anlar. Birinci sınıf terziydi evlenmeden önce. Ama evlendiğine göre artık çalışmayacak. Belki birinci sınıf da değildi aslına bakılırsa. Onun aslı, kaynanasındadır, Ferhunde hanım.

— Ne birinci sınıfı... - demişti Ferhunde hanım -. Bizim Suat'ın yanında bol teyel atardı önceleri, şurayı burayı süpürürdü, evlere paket götürürdü. Becerikli kızdı doğrusu. Ortalığı hemen toplar, halıların üstündeki iplik kalıntılarını bir anda süpürür, soflardan, kumaşlardan artanları çarçabuk bağlayıverirdi. Hiç aksatmazdı. Mıknatıs nerede? Büyük makas nerede? Hepsinin yerini ezber bilirdi. Suat (hiç unutmam o sıralar benim mavi tayyörü dikiyordu), «Ferhunde» demişti, «bu kız olmasa ne yaparım bilmem. Atelyeyi o çeviriyor sayılır. Evet orası öyle, iriyarı, beygir gibi bir şey, atelyeye yakışmıyor ama...»

— Babamız araptı, diyor Nuri. Annemiz de ablam gibi kalın dudaklı, çok koyu esmerdi, tek özelliği iyi kubbe pişirmesiydi. Ablam da beceriklidir dikiş konusunda ama hırslıdır, doymak bilmeyen bir hırs... kazanır, biriktirir,

sağlama bağlar. Haklısın, beni o okuttu ama...

Leylâ hanım hırslıdır gerçekten; bilmediği yoktur. En yeni modelleri, renkleri, gözde kumaşları hemen öğrenir, kullanır. Ferhunde hanım bile eski terzisini bırakıp ona diktirmeğe başlamıştı kendi atelyesini açtığını duyunca. Çünkü nerede neyin giyileceğini o bilirdi, yalnız dikmek değil... Daha o zamandan bir hariciyeci karısına ve aynı zamanda müstakbel bir hariciyeci anasına yaraşan şeyleri bilmezdi Ferhunde hanım. (Kocası da meslekten değil zaten, eski bir asker ve tangoyu çok güç öğrendi.) Bir dantel merakıdır gidiyor. Günün her saatinde pırlantalı iğneler iliştirilmiş türbanlar, kürkler, opera aryaları, uzun eldivenler ve boş vakitleri değerlendiren resimler (Boğaziçi yalıları, Burgaz martıları, kayalar). Uçucu, sevecen, yersiz.

Leylâ hanım atelyesini ilk açtığı günlerde, yanında çalışan Nevin'e uzun uzun anlattı bunları. Aslında Nevin'e her şey söylenebilir. Herkes en güzel şakasını onun yanında yapar, bir olayı en canlı onun yanında anlatır, çünkü Nevin'in renksizliği ve ezikliği her olaya hakkını, rengini verir. O sustukça, dinledikçe, karşısındaki şey (olay ya da anlatanı) zenginleşir durmadan. Leylâ hanım da az mı içini döktü ona? Ferhunde'nin oğlu Orhan alır mıydı acaba kendisini? Yok canım sevgi falan sözkonusu değildi. Süklüm püklüm bir oğlan. Anasının dizinin dibinden ayrıl-

maz. Provalara bile birlikte getiriyor onu, kızlarla gezmesin diye... Nevin ne diyor bu işe? Nevin tek işçiydi o zaman, zevkliydi, güvenilirdi. Sonra iş büyüdü, müşteriler ve işçiler çoğaldı, hepsi birden tatsızlaştı. Artık biri gitse bir başkası.

Nevin'in gözleri, basamaklarda usulca sürüklenen görkemli duvağa takıldı. Gelinin başında parlayan yüzgörümlüğü tacı, ilk Komparsita'yı yorgun gözlerle izledi. Hanımlar sivri saten topuklarını ustalıkla parkelere basıp, düzenli bir şekilde dağıtılmış saçlarını geriye attılar. İçki kadehleri bir yerlere bırakılıp alkış tutuldu. Leylâ hanım haklı, diyor Nevin. Yalnız işçilerin çoğalması değildi tabii. Nuri'nin beni sevişi, bir terzi yamağını sevişi. Sevmek kim onlar kim? Onu okutmak için ne güçlüklere göğüs germişti. Nuri de hep susmuştu o yüzden ablasının karşısında. Oysa şimdi düğününe bile gelmedi. Yine de Leylâ hanım haklı. İster mi kardeşinin...

Nevin herkesi haklı bulur. Nevin çok ince, çok zayıf, öyle ki, hızlıca bir rüzgâr esse... Nevin, bütün hayatı boyunca o esecek rüzgârı bekledi. Bir rüzgâr esse de dinse. Ciğerlerindeki sızı, boğazındaki bitmez gıcık. Vapurda giderken sırtını rüzgâra verme sakın, cereyanda durma, sonra her sabah bol bol süt, bal, kızılcık reçeli öğütleri ve şerbetler. Dans yok, güneşte yatmak yok, kendini yormak yok... «Leylâ hanım haklı.» Nevin, orta boyludur; renginin solukluğunu örten tek şey vardır yüzünde: yanaklarının tuhaf, bek-

lenmedik kırmızılığı. Gözleri hep parlar. İpekli giydi mi (şimdiki gibi) kolları büsbütün, acınacak kadar zayıf görünür. Canlı, kıvır kıvır bir değnek gibi. Beline kemer takamaz, çünkü takınca hastalığı belli oluyor; öksüremiyor. Düğüne de gelmeyecekti ama Ferhunde hanım üstelemişti, kemer falan vermişti. Yoksa neden gelsindi? Hiçbir şeyi yoktu ki, birbirini tamamlayan. Pabuç bulsa kemer, çanta, eldiven. Hepsi olmuştu ama sırayla, birbirine yetişemeden, önemli bir yere gidecek kadar biraraya gelemeden. Hiç değilse Nuri gelseydi. Pazardan ucuz yaban çileği almak gelmemek için yeter bir özür mü? Aslında istemiyor tabii, Nevin'i üzmemek için öyle diyor. Üstelik yaz dışarda. Sebzeler ve yemişlerin en yeşili. Pazar hıncahınç doludur; gülünür, işitilir, fileler dolar, pazarlık edilir. Nuri şimdi gerçekten pazarda, günün keyfini çıkarıyordur. Ama, onun dediği gibi bir kart yollamakla olur muydu? Bu gelinliğin, bu konuk adlarının, bu gazinoların uzun sürmesini dilemek yeter miydi? Ferhunde hanım kemer filân vermişti. Ayıp. Kemer akla son gelen bir ayrıntıdır, akıl etmek incelik ister. Göğsündeki çiçeği bir terzi arkadaşından ödünç almıştı, çantayı taksitle, geçen ay :

«Bugünkü ömrüm bilmem nedir
Rüyalar dolu gece midir?
Ne bir çiçek, ne bir bahar
Etrafım karanlıklar...»

«Eski tangolar unutulmuyor.» dedi Nevin kendi kendine. İğne ve yüksük çizikleriyle dolu ellerini kucağında birleştirdi, onları savundu. Tango bir eksiklik, bir yetmezlik demekti. Belki o yüzden hüzünlü. Her şey bir başkasından: ödünç çanta, ödünç kemer, ödünç eldiven... Belki o yüzden bolca resim çektiriyoruz düğünlerde; ilerde bir gün bakınca ne güzel bulalım diye o günkü kendimizi. Burada herkesin her şeyi kendisinin. Ferhunde hanımın çantası da, türbanı da kendisinin sözgelimi. Oğlu da. Yanı öyleydi. İlk duyduğunda yüreğine inecekti az kalsın. Oğlan koskoca hariciyeci, kolay mı? Kız, hem okumamış, hem çirkin hem geçkin. Daha ne olsun?

— Aman Ferhunde, ne olacak yani? Leylâ'nın dikişi gibi yoktur, bilirsin. İyi kızdır da. Kardeşi Nuri'yi o okutmadı mı? Hayırsız çocuk, sen git, o beş parasız şırfıntının evine yerleş, ablanı yüzüstü bırak. Pek yalnız kaldı zavallı. Evinde yılan besliyormuş. Bak, utanmadan buraya da gelmiş. Leylâ gülümsüyor gözgöze gelince, ne yapsın?

Ferhunde hanım, gözlerindeki kini sevecenlik parıltısıyle karıştırıyor oğluyle gelinine bakarken. Çünkü düğünler ve bütün öbür şenlikler öyle gerektirir. Islak tülbentler kurumadan barışılır. Güzel çalınan bir komparsita, iyi dikilmiş bir gelinlik, yetecek kadar her şey ve hakkı verilen bir düğün etkiler Ferhunde hanımı. Şim-

di de öyle oldu; gözleri yaşardı. Kız kim olursa olsun canım (ister beygir, ister cahil bir terzi yamağı) ONLARA daha kötü bir düğün yakışmaz. Gülünür, el uzatılır, iki yanaklardan öpülür.

Nevin, tek başına oturuyordu. Elleri önünde.

Ve komparsitalar bitmek bilmedi. Bir düğün adına her şeyin en iyisi, en yakını, en içteni, en hoşu soruldu. Herkes düğüne yakıştı: Sosyal hizmet, yoksul çocuklara elbise, felâketzedelere çadır, şırfıntılara, kurbanlara ölüm.

«Bugünkü ömrüm bilmem nedir
Rüyalar dolu gece midir?
Ne bir çiçek ne bir bahar
Etrafım karanlıklar...»

Nuri gelmedi.

1968

2

GÜN DÖNDÜ

Leylâ'nın gelinliğinden uzun süre konuşulacağa benzermiş... Bembeyaz danteldenmiş... bana ne? Değil mi ki onlardan böylesine uzaklaştım (onlar: Ferhunde). İnanmazsın, o eski bahçeleri, toprak yolları, yağmur yürüyüşlerini en iyi gören ben, yaşıtlarıma dağıttım bu tadları, kaç yıldır... Artık denize dalmış ıhlamur kokusu bütün kıyıyı sardı. Yazlardır bildiğimiz evlerin ahşap merdivenlerinde bekledi, aralıklarda kalakaldı. Yaz, kapıları zorluyor, ufak esintilerle kilitleri gıcırdatıyor geceleri. Her yerde bir hazırlık, bir birikme. Uyuyamıyorum. Yerli yerinde duran şeyleri düşünüyorum sırayla. Evin dışında, yolun bitiminde, sokak lambası ve gece var. Yüreğim çarpıyor yine. Kokuyu, geceyi, suyu, evin bitimini (babamların taşındığı evler, eski kocamın evi, şimdiki evim), anılarımı, bir bir korumak istercesine elimle yüreğimi bastırıyorum, yatıştırıyorum. Yaş: 47. Biraz güçsüz, biraz kırık dökük en güzel yaşım. Darala darala iki odaya inmiş, biraz kullanışsız en güzel evim. Hep evde oturdum ve bekledim.

Arkadaki küçük koruda gözalabildiğine yeşil ağaçlar ve ateş böcekleri parlar. Hepsini, ne

varsa, sımsıkı kapalı bir kutuya doldurmak, bir ufak delik açmak ve kalan yıllarımı bu usul parıltıyla geçirmek isterdim. Ellerimle yüreğimi bastırıyorum. Sevecen 47 yaşlı yüreğimi.

«Gel Nigâr,» diyor yolun sonu, evin sonu, deniz, «bir adım daha... at kendini... at, yola at... hadi at, çek kapıyı, sonra koş... koş... koş... yüreğin dinsin. Arkana bakma, koş... Bir kere koşabilsen, bir kerecik. Hadi çek kapıyı...»

Pencereleri kapatıp eve gizleniyorum o zaman. Çay pişiriyorum, sökük dikiyorum. Olmazsa, dolap yerleştiriyorum. Sedirin üstüne bir örtü yaptım, bir iki yastık falan. Kalan kumaşları değerlendiriyorum böylece, kalan saatleri. Dolapları yerleştirmek neye yarıyor ama? Her evden eve taşınışta bir eşya kırıldı, bir tencere ezildi, bir dolabın vidaları girmedi; çaktık. Yerine hemen yenisi konsa olurdu ama sona sakladık hep. Bir gün, elimize para geçtiğinde daha iyisi... tamam. Kırıklar, zamanında onarılmadı mı büsbütün kırılıyor, durmadan kırılıyor. Evin yüzü eskidi. Bir gün bakıyorsun, o bembeyaz çarşaflar bir yıkanışta (son yıkanışta) beyazlanamaz olmuş. Bir çorap usul usul kaçıyor, bir duvar çatlıyor, bir bulüz... O yüzden en iyisi, eşyaların gönüllerini almak. Ev mi? Sık sık silmek... Bulüz mü? Rüzgâra asmak. Dolap mı? Boyuna yerleştirmek.

Yıllardır temiz tutmaktan, gönül almaktan yorulmadım değil. Şeytan diyor çek kapıyı ya da

ne bileyim evdeki bütün patlıcanları kızart gitsin, düşünme.

Umulmadık birşey yapabilirim yani. Herkesi (en başta kendimi) şaşırtabilirim. Durup dururken (şimdi şu kapıyı çekemem, şu köfteleri taş çatlasa çöpe atamam değil mi?) bakarsın bir gün, bir kır kahvesinde oturmuş çayımı yudumluyorumdur, bir lokantada, deniz üstünde hem, ikindi sıcağında, bira ısmarlamışımdır, anahtarı da kapının üstünde bırakmışımdır üstelik. Ayıp ama öyle işte. Bağışlamayı, eve kapanmayı babamdan öğrendim ben, günlere laf yetiştirmeyi anamdan.

Umulmadık birşey yapabilirim yani. Söz gelişi ilk kocam, gidemem sanmıştı. Öldürürdü yakalasa. Kadına düşkündü, kumara düşkündü. Neye düşkün olmak âdetse hepsine düşkündü. Erzincan'daydık. Ben güzeldim o sıralar, güzel de sesim vardı, beklerdim. Gecenin biri, ikisi, üçü. Tam 13 yıl bekledim, dile kolay. Sustum, sakladım. Dayağı, işkenceyi, horlanmayı. Ama 14. yılın sıradan bir gecesinde bilet aldım. Doğru İstanbul. Ben, şimdi köşeden sandviç almaya çıkamayan, vapurla karşı kıyıya geçemeyen ben, bir geceyarısı tek başıma dosdoğru İstanbul.

O kötü yıllar mı, çocuksuzluk mu, bir gece yarısı dosdoğru İstanbul mu beni böylesine yoran? Bilemem. Yalnız birşey var; biliyorum: konuşmalarıma sindi bu yorgunluk. Dağıtıyorum.

— Leylâ'nın gelinliğinden uzun süre konu-

şulacağa benzermiş, bembeyaz danteldenmiş, duvaklarını tutan kızlar... bana ne artık? Ben sana ne dedim diyorum, öğüt vermedim sana, nasihat verdim kızını dedim diyorum, ben seni severim bilirsin. Nevin iyi kızsın sen, bağışlarsın, sen bak bunca hakarete göğüs gerdin. Nuri'yle... bıraksın şu mitinglere gitmeyi falan, ne isterler her şey böyle sürse kötü mü, ne var, ne istenecek, hoş, o okur bilir ama ne isterler, yollar tıkanıyormuş, piyasa duruyormuş, diyorlar, şimdi ne isterler değil mi, ne diyordum, Nuri'yle evlendin, içlerine oturdu, sevmekten ne anlar bunlar, eşşektir bunlar, dedim diyorum ama bak sen iyi kızsın söyleyemezsin, ben lafımı esirgemem, korkmam, beyaz gelinlik giyecek kız mı Leylâ, o yaşta rüyasında görür müymüş beyaz gelinliği, sonra da bak kalkıyor dedim bizimkine diyorum, bizi küçümsüyor, Nevin'le atışmaya kalkıyor, ben lafımı esirgemem dedim sana yoksa neden çağırmadılar beni düğüne, bilirsin seni severim Nevin, yalanım dolanım yoktur benim, dobra dobra, kimden korkum var hem o Orhan beyin dengi miymiş ki seni Nuri'ye yakıştırmıyor diyorum, eşek, bunlar eşek, bak ben bir söylerim bunları, lafımı esirgemem ama çarpıntım tutuyor sinirlenince, o yüzden, bizimki gaz dedi doktor diyor, reçel iyi gelirmiş, bir reçel yaptım dün hava sıcaktı, şekeri fazla kaçtı, Saniha'nın gününden dönüyordum bir fenalık bastırdı, bir reçel yaptım, tatlı sana iyi gelir, dur bir kaşık getireyim de tat, yiyin-

ce kendime geldim, gaz diyor bizimki ama ben inanmıyorum, hızlı konuşuyorsun diyor bizimki dedim doktora, ona gaz demiş, ama ya çarpıntı, elimle dar zaptediyorum yüreğimi dedim bizimkine diyorum, ellerim de terliyor çatlayacağım ama yine de çağıracağız onları sünnet düğününe oğlanın dedim bizimkine diyorum, onlar varsın çağırmasınlar ama görsünler düğünün en iyisi nasıl olurmuş, çengi, hokkabaz sonra içki su gibi gitmeli dedim diyorum, daha olmazsa arsayı ipotek ettiririz, borç harç bir daha doğuramam nasıl olsa, son bu, ne kaldıysa elimde avucumda bu düğüne harcamalıyım, onlara göstermeliyim, rahmetli babam, bu muymuş derdi, hiç unutmam, Ferhunde'nin sümsük kocasını görünce bu mu, eşek bunlar kızım diyorum sana, insanlıktan anlamazlar, sünnete gelmezsen darılırım Nevin, Nuri de gelsin, varsın konuşmasınlar benimle.

Bir gece yarısı dosdoğru İstanbul mu beni böylesine yoran? Bilemem. Hemen babamın evine indim. Babam, subaylıktan yeni ayrılmıştı. Aldığı ikramiyeyle borçlarımızı ödedi. Kimseye takıntımız kalmamıştı artık. Borçsuzduk, taksitsizdik; evsiz barksızdım, çocuksuzdum. İlişkilerimizi yenileyecek gücümüz yoktu. Kardeşlerimi düşündüm. Aile albümlerindeki kurumlu, kahverengi fotoğraflarda (annem hepimizin üstünde, babam bir köşeye benim yanıma büzülmüş, kardeşlerim) birbirimizi ne kadar sevdiğimiz

kardeşlerim. Yazışmıyorduk o sıralar, hâlâ yazışmıyoruz. Hep, birbirimizden para isteyecekmişiz de veremeyecekmişiz gibi bir incelik yüzünden. Hiçbirimizin durumu parlak değil. Biri subay, dünyanın bir ucunda; öbürü, kötü bir evlilik yaptı; ablam öldü geçenlerde. Ama biliyorum, içimizden biri davransaydı, bütün engelleri aşıp yazsaydı, biterdi. Rahatlardık. Babam işini bırakırken, ben evimden kaçarken bir aileydik galiba. Düşünüyorum da... Sözgelimi babamın kâhyalık yapmasını istememişlerdi, benim bir gazinoda şarkı söylememi... Hiç olur muydu? Düşünüyorum da, şimdi galiba birbirimizi değil, almadığımız, ödeyemeyeceğimiz borçları düşünüyoruz. Bezginiz.

Demin köşebaşında iki rüzgâr çakıştı. İyi ki, evler sıcacık.

Eskiden evlerimiz kocamandı. Düşünmeden harcardık. Daha doğrusu anababamız düşünürdü belki, bize kalmazdı ondan. Şimdi ne kadar sedir örtüsü dikersek dikelim, değil mi ki, yer yok... çocuğun kurşun askerleri, oyuncak kamyonlar, eski iskambiller, gazoz kapakları, utum (sesim de kalmadı), hepsi sedirin altında. Çünkü yer yok. Eskiden, her şeyi yerli yerine koyabilirdik. Reçelleri, turşuları kavanozlara dizerdik. Kış gelince salçalar taptaze. Eve girişte uzun taşlıklar vardı. Kilere inen merdivenin başında ablamla su ısıtır, leğenlerde köpürtür, ışıl ışıl bakır taslarla dökünürdük. Ferhunde yıkanmaya gelirdi bize. «Senin güzelliğin Nigâr...» Sonraları, eski kocamın evine

geldiğinde, «Senin tertibin, Nigâr, sendeki hecerik...» Yeni evime hiç gelmedi: eski kocam sertti, şimdiki memur. Sonra, alelacele beni evlendirdiler (yakınmak için söylemiyorum) kocam çok iyi, o kadar ki hiç düşünmüyorum. Daha iyi ne olabilirdi? Her şeyimiz tamamdı; birazcık parayla, biraz borçla. Ama çevremizde kimse kalmamıştı ki. Yalnızdık.

Eski mahalleden şimdi ne kaldı peki? Biriki çatlak duvar, Ferhunde'yle oynadığımız arsa, annemin ikindiüstleri bizi çağırıp verdiği tereyağlı sıcak ekmekler, toprak yollarda yürüyüşümüz. O zaman da bizim evdekinden hep bir kap eksik yemek pişerdi Ferhunde'lerde. Annem çağırır, ona da verirdi fazla pişenlerden: Kuru biber, kuru patlıcan, kış dolması, yaz türlüsü. Oysa şimdi yemek pişmiyormuş Ferhunde'lerin evinde; balo eldivenleri, danteller, kürkler giyiliyormuş, düğünler ucuza getiriliyormuş. Ben evlenmeseydim, bir gazinoda şarkı söyleseydim diyorum, ya da evlendim, anamdan gördüğüm yemekleri pişiriyorum eksiksiz. Beni çağırmıyorlar düğüne. Ayıp diyorum, önemsediğimden değil ama artık susamıyorum. Belki de Nuri haklıdır. Belki ben sünnet düğünü yapacak güçte değilim ama, Nuri anlamıyor, biz öyle gördük. Belki, diyorum, bu kaygılar bitse, kardeşlerim yazsa, bu düğün gerçekleşse, bozuk paraları harcamaktan korkmazdım, uzun tatillere giderdim, başka evlerde uyuyabilirdim, pencereleri yola açardım. Yaz

uzun sürerdi, kış sürüncemede kalmazdı. Atamadığım kırık vazoları atardım. Ne bileyim... Yine çok konuşuyorum. Sofrayı kurmalı.

Demin köşebaşında iki rüzgâr çakıştı. Gün döndü.

1968

3

UZAKTAN YOLDAN

...Leylâ hanımın ; elinliği bembeyaz danteldendi, yerlere sürünüyordu da yine kirlenmiyordu etekleri: gördüm. Çünkü Belediye Gazinosunun yerleri de tertemizdi. Suzan diyor, iki kadın bütün gün yerleri cilâlamışlar, garsonlar koşuşup. (Suzan, düğünden önce gitti; iş yapmaya değil bir yerde bulunmaya çağırırlar onu. Gelinin telini bulsun, duvağını tuttursun, komşu kızın tırnaklarını boyasın. Beceriklidir, güzel tazedir hem. Saçları hep yapılı, dudakları kıpkırmızı. Kocası altmışını geçkin, işten ayrıldı, kese kâğıdı yapacak şimdi, gün dolduracak. Suzan kısır.) Ben gittiğimde düğün bitmişti. Kalakaldım. Cilâlı merdivenlerin başlangıcında boy aynaları vardı. Büyüktüler, yaldızlıydılar. Yabanlık siyah elbisem, Nigâr hanımın verdiği yün başörtümle tek başıma kalakaldım. Aynaya baktım. Herkes çıkıyordu. Uzun saçlı iki genç bir davul taşıyorlardı dışarı, bir sürü zil. Taksilerin kapıları açıktı. Herkes çıkıyordu. Kapıda durup, öyle aynaya baktım. Biri bir paket tutuşturdu elime. Baktım, Leylâ hanım beni gösteriyordu parmağıyle. Boyaları akmıştı, etekleri

hâlâ yepyeniydi. terden büsbütün kıvırcıklanan saçlarını çekiştiriyordu boyuna. Bileğindeki gümüşlü tellerden iki tane kopardım, çiçeklerden istedim, vermediler; telleri aldım, eve getirdim. Şehriban'ın yastığının altına koydum. Yastığı geçende Nigâr hanım verdi bana. «Al İkbal» dedi, «Şehriban genç kız oldu artık. Temiz bir yastık koy başının altına, torunun genç kız oldu. Öyle alışsın baştan. Temiz, tertipli...»

İkbal hanım, düğünden üç gün sonra Ferhunde hanımlara gündeliğe giderken bunları düşünüyordu yolda. Feriköy'deki gecekondudan çıkalı yarım saat olmuştu nerdeyse. Yolların ve otobüslerin kalabalıklığı. Havanın sıcağı dayanılır gibi değildi. Otobüsler kırmızı, afişler kırmızı, güneş yeni. Sütçülerin serin güğümleri, dükkânların önlerini yıkayan dükkâncılar, tiz çığlıklarla koşuşan gazeteci çocuklar da olmasa. Başörtüsü büsbütün bastırıyordu başına güneşi. İkbal hanım, iyi havalarda da üç kat giyerdi. Ya bozarsa...

Harbiye'de, yolun ikiye ayrıldığı yerde durdu, Nişantaş'a doğru yürümeye başladı. Fırınlardan, pastacılardan buğularla yükselen ılık kokuyu içine çekti. Bir simit alsa. Çocuk bahçesi bomboştu. Buraların çocukları oynamazlardı bu saatlerde, ancak analarının yanında, analarının giydirdiği elbiselerle, analarının seçtiği çocukları. Aferin. Oysa bir zamanlar Fatih'te, şimdi Feriköy'de birbirlerine karışıp ekmek ka-

buğu kemirirdi çocuklar. İyisi kötüsü, kızı erkeği. Hatırlıyordu da, Fatih'te, Nigâr hanımların evinde çalıştığı sıralar, kapıyı bile çekmezdi evinden çıkarken; iki ev birbirine çok yakındı, kapıkomşu gibi bir şey; ama ondan değil, çocuklar girsin çıksın diye, kışsa kışı getirsin eve, yazsa yazı.

... Nigâr hanım gencecikti o zaman. Kayısı dalı gibi. Buğulu sesi, loş mahalle aralarından denizlere açılırdı: Söğüdün yaprağı. Hep gülerdi, hep gülerdi. Mutlu bir mevsim gibi sürerdi yıl. Bir ramazandan bir ramazana. Bakardın yine kestaneler kızarıyor köşebaşlarında, ayvalar bir yıl öncekinden daha sarı: bir yıl geçti. Yalnız bir kerecik, Nigâr hanım evlendiğinde kesikliğe uğramıştı yıl. Karlı bir kış akşamı, doğru Erzincan'a. Genç taze, cahil. Adam pek öyle iriyarı, gösterişli değildi ama bir tuhaftı; adımları ta köşebaşından duyulurdu akşam karanlığında. Sonra artık geceleri geliyormuş. Hadi, bütün kızlar pencereye. Tuhaf bir adamdı. Bir keresinde evde yalnızken kahve götürmüştü, hatırlıyordu da... sesini çıkaramamıştı, erkekti ne de olsa. Ya şimdiki kocası? Genç taze, cahil...

Evde yalnız kaldığı sıralar ikbal hanım da güzeldi kendine göre. Ufak tefek, göğüssüz, iri bacaklı, iri kollu, saçları kınalı, ele avuca sığmaz bir genç kadın. Öyle ince bir güzelliği yoktu, orası öyle, köylüydü ama ne de olsa Balıkesir'in

köyü. Ortahalli bir ailenin kızıydı. Okutmamışlardı –nasıl isterdi okumak–, gebe kalmıştı Ayşe'ye, sonra Nigâr hanımların evi, sonra o evin dağılışı, sonra yaşlanış ve bir sürü değişik ev. Ayşe olmasa dayanılmazdı. Artık dinlenmeli bir yolunu bulup. Ayşe'ye söylemeli, kendi başlarının çaresine baksınlar.

... Ferhunde hanımın işi çoktur. 21 günde bir alırlar. O kadar da zengin, o kadar elbise. Bilmem neden, herkesin işi çok. Her gün yenibaştan. Dün temizlenmemiş gibi. Dünkü çamaşırlar, cam silmeler, çöp dökmeler boşunaymış gibi. Çünkü dün başka bir evdi. Bugün yeni bir evin camları açılacak, halıları vurulacak. Akşam yine yorgun argın eve. Yine pazara. Nasıl kalabalık oluyor o saatlerde. Karanlıkta el yordamıyle seçiyoruz: ucuz soğan, ucuz patlıcan, ucuz domates. Esnaf tanıyor allahtan. Yoksa hep çürük çarık. İyi ki o saatlerde herkes tanıdık: «Yine mi geldin teyze? Bırak evdekiler alsın biraz da. Koskoca damadın var, biraz da o alsın. Dur, tutayım torbanı da bir nefes al.» der Nuri bey. Eksik olmasın. Bir türlü anlayamıyorum. Sen kalk koskoca mekteplerde oku, sonra file... olur mu? Çocuklar hani ekmek kemirirlerdi karmakarışık, onun gibi. Tuhaf. Leylâ hanımı sevdiğimden değil. Ama Nuri bey onun kardeşi, onlardan, biz öyle bildik.

İkbal hanım, düğünden üç gün sonraya rastlayan bu güzel günde, gündeliğe giderken, Ni-

şantaş durağında durmuş, dalıvermişti. Takma dişleri içine çöken avurtlarını sıvazladı, başörtüsünü yerine çekti, torbasını tekrar eline aldı.

— Hayırlı işler oğul. –dedi çiçeklere su serpen çocuğa.

Bu dönemeç serin olurdu. Püfür püfür eserdi. Dinlenirdi burada. Torbasını yere bırakır:

— Hayırlı işler oğul. – derdi çiçekçiye.

— Sağ ol ana, sana da.

İçini çekerek Teşvikiye'ye doğru yürüdü. Okul saati gelmişti. Cadde, itişip kakışan, kolonya kokan çocuklarla dolmuştu. Yürüyecek yer kalmamıştı kaldırımlarda. Her delikten bir çocuk.

...Her iki ayda bir çocuk. Buna can dayanmaz. «Kazınacak yer kalmadı artık kızım, aklını başına topla.» demişti Beşiktaşlı Doktor Faik bey. Her iki ayda yüz lira. Az mı? Artık söyleyeceğim, kendi başlarının çaresine baksınlar. Benden bu kadar. Akşam su taşı çeşmeden, sabah beşlerde sokaklarda, gece üç torunla yat. Altmışımı geçtim. Artık kendi başlarının çaresine baksınlar. Şehriban genç kız oldu. Osman'a da kız bakmaya gittik geçende. Yalova'ya. Azıcık şaşı. Oğlan boynunu eğdi, ses etmedi. Ama Ayşe durur mu? Başka iyi kızlar da vardır Yalova'da. Madem buralara kadar geldik, lokum yaptırdık, elbise diktirdik, onları da görelim. İstikbali var çocuğun, Osman'ımın. Bir ehliyet alacağız, sonra tamam. Ama ilkokul diploması diyorlar.

Bir gitsem Nazime'ye. Ne de olsa kardeş çocuğuyuz. Esat mebus seçilmiş Balıkesir'den. Bir elinden tutsalar, bir diploma bulsalar bir yerden. «Gitme ana.» diyor Ayşe. (Deli kızım benim!) «Gitme, nasıl kandırdı dayımı o itoğlu itler, unuttun mu? Ne paramız kaldı ne pulumuz. Ölürüm de yollamam seni!» Onların kusuru ne, a kız? Bizimkilerin aptallığı, tembelliği. Herkes öyle diyor. Hem bir arsa altı üstü. Paralı pullu, mebus insanlar onlar, bizim arsaya mı? Deli kız!

Suzan eve geldi geleli (Geçen yıl Ahmet bir eşik yaptırdı, ikiye ayırdı odayı: üst kat, alt kat diye. Üst katta Suzan'la oturuyorlar. Radyoyu da aldı. Altta Ayşe, ben, Şehriban, Orhan, Osman. Bütün gün ütü yapıyor Suzan. Naylon donlarını, sütyenlerini bile ütülüyor, kocasının pantalonunu, gömleklerini. Hiç durmuyor.) büsbütün delirdi. Parayı veren Ahmet; hani sevmiyordun artık, sana ne, parayı veren Ahmet. Bak, yüzün sapsarı. Akşama kadar bağırıp çağırıyorsun, çocukların canını çıkarıyorsun dayaktan. O da erkek, o da haklı. Sonra Suzan güler yüzlü taze. Ses etme. Yok! O ütü yapacak, bizimki çocuk aldıracak. Söylemeli; benim gücüm yetmiyor artık, kendi başlarının çaresine baksınlar. Oğlan ehliyet alır yarın öbürgün, gezdirir anasını. Unuttturur. Güzel kızım benim. Hâlâ çiçek seviyor. «Çiçek getir düğünden ana.» dedi.

Düğünün çiçeklerini ertesi gün çiçekçilere

satacaklardı ucuz ucuz. İkbal hanıma vermediler. O da kuru pastalardan, kalan pilâvdan götürdü biraz. Bir de o dansçılara atılan renkli kâğıtlardan. Mahalleli bayram etti üç gün. Ayşe'nin bile yüzü güldü. Çocuklar nasıl parça parça edip serptiler kâğıtları oraya buraya. Kızmadı. Güldü. Bak Nuri bey nasıl evlenmiş Nevin'le! Birgün Ayşe de kurtulur elbet. «Gelsin bizde kalsın, bir iş bulalım.» diyor Nuri bey, eksik olmasın. Biliyorum, dayanamaz böyle giderse: «Elimden bir kaza çıkacak ana, çocukları kolla.» Ama ne de olsa Ahmet, bir erkektir başımızda. Ben kendime bakarım. Herkes kendine bakar, ama bir çözülürsek... dağılırsak.

İkbal hanım, Ferhunde hanımların kapısını çaldı. Bacakları titriyordu... Bir çözülürsek. bir dağılırsak... Yorgundu. Hava sıcaktı.

4

BİRAZ DAHA

«Şubat, kötü bir rüzgâr olarak geldi bu yıl. Gece yine ayaz çıkmıştı, camlar şangırdadı durdu. Sabah, pencereyi açtığımda üç-beş ağaç büzülmüştü avluda, üç-beş kedi uyukluyordu buruşmuş gazeteler savruluyordu. Karşı evdeki ihtiyar (kızı geçkin, bir bankada çalışıyor; sabahları evi, yatağı ve ihtiyar annesini güneşe bırakır balkona, gider), lambasını söndürmemişti daha.

Ayaklarım çıplaktı, üşüdüm. Perdeyi örtüp yatağa girdim yine. Oda alacakaranlıktı. «Nevin uyuyor.» dedim; sen uyuyordun, bilemezsin. Kaç sigara içiyorum üstüste, kaç eski gazete okuyorum ilânlarına kadar. Her sabah kaç bin güçlükle alışıyorum önümdeki güne, getireceklerine. Sözgelimi, önce odayı aydınlatıyorum usulca. Bak, yine kalkıp perdeyi açtım. Oda sabahın yeni yeni açılan güneşini aldı. «Bak,» dedim sana, çünkü Nevin uyurken konuşmak, kocaman beyaz bir kâğıdın tam ortasına, üstelik çini mürekkeple senin adını yazmak gibidir. Ortadadır, sevinç verir. «Bak,» dedim (saçların örülmüştü uykunda, yüzün yıkanmıştı. Dudakla-

rında bir gülümseme, bana öyle geldi; ensenden, çocukluğumun o başıboş, o güneşli kayalara tutkun kır kokusunu duyuyorum. İhtiyarlıyorum, biliyorsun. Yaştan değil, bu koca şehrin kargaşasında durmadan bilenmekten). «Bak, dün de aynı sipsivri hançer delik deşik etmişti günün erken mavisini. Gece ayaz çıkmıştı, camlar şangırdadı durdu ve sabah baktık ki: canla başla ayakta tuttuğumuz, yılmadan onardığımız ne varsa (artık güneşe bırakılan saksılar mı, kış çiçekleri mi, onların kokusu mu, bilemem), öyle ince, öyle bakılmak istiyor ki, gece iyi uyuduk mu, bir dalsak, dikişlerinden çatlıyor, sabaha dağılıveriyor. Yani senin soluğunu ve çiçek kokunu bütün gece kollamam boşuna değil. İhtiyarlıyorum.

Pencerede, bir ara, ihtiyarların telâşlı küçük adımlarını, içi boşalmış pantalonlarını, rüzgâra dayanıksız (hele o saatte) geniş kenarlı şapkalarını düşündüm, güldüm. Bunlara alışmak güç gelecek senin yanında. Daha çok yaşayacağım yoksa, biliyorum. Sen bir uyansan artık, her şey yerini bulur. Oda oturulmaya yarar, mutfak ısınılmaya. Geceden, gazetelere sardığın kumaş parçaları, dikiş makinesinin gözündeki makaslar, iğneler, kurumuş sabunlar, yavaşça elbiseler haline gelir. Bir paket yeni cigara açarım, bir fincan kahve içerim, çocuğa seslenir, ayakkabıları boyatırım (Sabah, evdeki bütün ayakkabıları boyattım. Bu, dün bitti demekti).

Yeni gazeteleri aldım kapının altından, bak-

tım. Gün, gitgide yayılıyordu seslere bakılırsa. Dışarda, durmadan koşuşturan simitçiler, salepçiler, kahveci çırakları; besili yedek parçacılar ve koca yapıların aynı yüzlü kapıcıları. Kısacası: durmadan çiklet çiğneyen, kabak çekirdeği çıtırdatan, gazoz tüketen bir erkenci kalabalık. Yoldan bütün bu kapıcıların güleç karıları geçti. Yalnız onlar: bir de dizleri yara kabuklarıyle kaplı çocuklar: ellerinde süt şişeleri ve taze ekmek.

Bu şehirde, bu sokakta, bu evde işimiz ne bizim? Kalkıp Hereke'ye gitmeli ya da Mekece'ye. Sıkışmamalı, sakın sıkışmamalı, geniş alanlara açılmalı, karda gezmeli. Dün bir ara çıktım ya, gittim bir kahveye oturdum yolların zoraki genişliğinden usanıp. Deniz kıyısında, Kabataş'ta, martı yuvalarının tam karşısında küçücük bir kahveydi. Garson (belki de kahvenin sahibi) çay getirdi, tek söz söylemeden önüme bıraktı. Birkaç genç tavla oynuyorlardı yukarı katta, zar sesleri geliyordu. Şehri dışarda tutan çay buğularının ardında bir ihtiyar kadın, küçücük torununu elinden tutmuş, araba vapurunun hızlandırdığı rüzgâra karşı yürümeye çalışıyordu. Çocuğun elinde yün eldivenler, başında yün kukulete, ayaklarında dizboyu yün çoraplar: ninesinin cılız, çıplak elini yünlü parmaklarıyle tutmuş. Nine, kol yenleri, yaka uçları, etekleri tarazlanmış, bir zamanlar iyi bir terzinin diktiği paltosunun yakalarını kaldırmış yalnızca. Bu şehrin düş-

kün nineleriyle zengin torunları, borçla yapılan sünnet düğünleri, kumarbaz ev kadınlarının ikindileri, memurların akşamları, bu sonsuz kalabalık durmadan yürüyen, kıpırdayan, asıl duran sonsuz kalabalık nasıl yıpratıyor bizi:

Demin kahvenin önünden geçen kara gözlüklü adam var ya. Çocuklarını köyde bırakıp geldi, bir yerlerde öğretmenlik yaptı, büyük sıkıntılara göğüs gerdi, para biriktirdi bu arada, bir kat aldı. Şimdi güneş gözlüğü takıyor ve katını kiraya veriyor. Şu kıyıda dalgın dalgın yürüyen delikanlı, babaevinde ne bulduysa sattı, eski kitaplar, birkaç parça gümüş, bir çalar saat. Arasıra mitinglerde, çoğunluk arka sokakların içkievlerinde rastlıyoruz ona. Artık kadın buluculuğu mu, Amerikan sigarası mı, polis kaçıcılığı mı. Her şey nasıl korkunç, nasıl hızla bağdaşıyor. Cumartesileri, eski kocalar, yeni karılar çelik yapılarda buluşup kararlar alıyorlar, ablalar evleniyor, bir şeyler anlatılıyor boyuna, çoğunluk ileniliyor. Bütün bunları kavramak, toparlamak, bir asfalt yoldan aşağı hızla fırlatmak isterdim. Bir daha geri döndürmemecesine. Ama kalktım, dışarı çıktım. Yokuşu tırmanırken soluğum kesilecekti. Dolmuşa binmedim. Bazen her şeyin ucuzunu aramak mı beni yoran, yoksa gerçekten mi yürümek istemiştim? Sen olsan bilirsin, anlatırsın. Senin evde yeni bir şeyler yaratan ellerini, ipliği iğneden geçirirken hafifçe aralanan dudaklarını düşün-

düm. Çocuk bahçesinin bir köşesinden balonlar yükseliyordu (Nine, torununun elini bırakmış olmalı), bir adam bir duvara renkli afişler yapıştırıyordu. Yeni kitaplarla dolmuştu dükkânlar.

Bütün bu acayip bağdaşmaların, düşman köşebaşlarının ve uyuklayan kedilerin çok ötesinde kalabalıkların yüreği atıyor, diyorsun. Vakit var. Evimizin (ister Hereke'de olsun, ister burada), mutluluğun usul kabuğunu zorlayan, çatlatan, kapılara yüklenen ve haklı bir nabız gibi gittikçe yükselen, odalara dolan yüreği duy. Eşikte duraladım.

Haklısın.»

1969

YÜREK HAKKI
OVASIZ
KURBAN
ALLI TURNA
EVİN SONU
«SARMAŞIK GÜLLERİ»

YÜREK HAKKI

Yengem der ki, bizim oralarda gökyüzü daha yakınmış yere, Anadolu şehirlerinin onurunu koruyan o tek ve uzun yolun üstüne olanca sevecenliğiyle eğilirmiş; öbürleri (daracık, kemikli sokaklar) saparmış, yabancılara gösterilmezmiş; ne var ki bir şehir bir kere kazandıklarını halkına kolay kolay kaptırmıyor bir daha, direniyor: yeni yatak odamın penceresinden bakıyorum da, o aksayan toy güzellik elbirliğiyle ayakta tutulmuş nasılsa, suyun ve göğün elbirliğiyle... belki de kar attıkça seyrelen, dimdik duran cılız ağaçlardan (girişteki), belki de bambaşka bir şey, yalnız kendiliğinden ansızın, her şeye karşın ve hazırlıksız. Tıpkı yengem gibi. Yengemin tırnakları boyalıdır sözgelimi –kahverengi, güneşte parlak– ama doğuştan boyalıdır. Öyle. Oysa biz ne hazırlıklar yapmıştık ağabeyimler gelecek diye: halılar vurdultulmuştu, pirinçler ayıklatılmıştı, yeni mavi yorgan serdiltilmişti odalarına. Babam, «Canım alt tarafı bir memur kızı.» demişti ama anneme göre İstanbulluydu ya. Otomobilden inerken sokağın bütün pencereleri aralandı, komşular bekliyorlardı. Damalı basma

elbisesi, rüzgârda büsbütün şişen karnını güçlükle kaldıran ince bacakları vardı: ağabeyim bavulları içeri taşırken o, boyalı tırnaklarını (kahverengi. parlak) saçlarına götürdü önce. rüzgâra karşı tarandı, sonra ellerini gözlerine siper ederek şehre giren sıcak öğleye, yapış yapış beyaz yola baktı bir süre. İstanbul'dan geldiği yola. Yengem oydu.

Yolda, trenin penceresinden hep kavakları gözledim, nasıl ürkek ve sürekli olduklarını. Şehrin ortasından bir ince su akıyor, ama tam onların evinin önünden vazgeçiyor ansızın. İlk isteksizlik. İlk izlenim bu galiba, bir de yükseltiden gelme başağrısı, bulanıklık. Yolda dağ döne döne yükseliyordu. Bavullarımı kendim taşımamalıyım. Onlar için önemlidir çünkü ve ben kalıcı değilim. Yoksa bavullarımı kendim taşırdım. Kısacık saçlı bir çocuk açtı kapıyı, ne güzel baktı yüzüme.

Yengem gelince odamı değiştirdiler, alt kata, Emine Halanın yıllardır küf kokan odasına taşıdılar yatağımı. Ayıpmış. Emine Hala hep ihtiyar bir kadın; ben onu öyle tanıdım, diyorlar gençmiş bir zamanlar, inanmıyorum. Hem yalnız kendisi değil bacı (annem, evde iş gören bacıya «bacı» diyor, yazıkmış zavallıya) da anlatıyor Emine Halanın akıl almaz gençliğini, sonra bir serseriye kaçmak istediğini, babamın onları sınırı geçmeden yakaladığını, Emine Halanın ogün bugün bodrumdaki odada cezasını çekti-

ğini. Emine Hala ailemizin yüz karası. Babam dedi.

«*Emine Halana da acıma, kimseye de. Kaçamadığı için üzül yalnız, o zaman acımamış olursun, çünkü bu başka bir şeydir, sevmektir.*»

Yengemlerin geldiğinin ikinci gününde Emine Hala açtı gene penceresini, bağırıp küfretmeye başladı. «Bırakın kızı gitsin» diye ağladı; nereden duymuş? Annem şaşırdı. Emine Haladan söz açmamaya karar vermiştik yengeme. O yoktu. Yengem sesini duyunca sarardı. Babam korkutmaya indi kamçısıyla; vurmaz, korkutur yalnız. (Kamçı yakışır babama, elbiseleri bembeyazdır, kırışmazdır.) Yengem sarardı. Durmadan sarı, bulanıyor, kusuyor, yer değiştiriyor. Karnının sıcaklığı gözlerinin içine vuruyor sanki. Ama yengem önceden de böyleydi, genç kızken de, biliyorum. Onun yanındayken büyüdüğümü, korunduğumu, güvenildiğimi anlıyorum.

«*Emine Halana da acıma, kimseye de... 'Alay ettirme sakın... Babanın vurması değil korkutması önemli... Bacıdan su isteme, kendini al. Testileri sen doldur akşamları... Yarın ne yapacağız?*»

...Nasıl acı çekmiş bir yüz bu. Çektiğinden mi, bu yeteneği yansıttığından mı bilemem. Emine Halaya Küçük götürdü beni. Gizlice. Yabancılara gösterilmeyen kemikli, hor görülmüş bir sokak. Her yanında yepyeni yarıklar, yağmur birikintileri buluyorum baktıkça. Tepesinde kel

bir yama var. Onun kahverengi çillerle kaplı avuçlarını öptüm; kaskatıydı. Anladı. Rahatça konuştuk, çünkü ses geçirmez kapılar kullanılıyor bu evde, özel olarak yaptırılmış kilitler. Belki bunun için, söylediklerim kişilere, eşyaya sinmeden yitip gidiyor. Düşüyor. Emine Halayla, Küçük'le konuşabiliyorum. Küçük olmasa. Ama her yerde, her zaman bir Küçük var nasıl olsa. Akşam geçen yoğurtçunun sesinde, kış ikindilerinde, her yerde, her zaman hazır.

Yengemi dün komşu kadınlar yokladılar. Elbiselerini, çamaşırlarını incelediler, karnını ellediler, eteğini kaldırdılar. Kızdım. Güzelliğini gebeliğiyle açıklıyorlar. Annem de. (Annem en küçük bağlantılara dört elle sarılır. Babamla bu yüzden evlenmiş galiba. Babam, onu şehrin ayrıcalıklarına götüren kırışıksız bir bağlantı. Sımsıkı yapışmış ona, sonradan yakınabilmek için. Kızıyorum.) Yengem susuyor: aşağıdan almıyor, hoşnut ediyor. Susuyor ve nasıl sevimli. Diyeceğim, dün yeni yolları keşfe çıkamadık, göğü, yeri ve yoldan geçen bildik yüzleri.

Geçende eski evlerinin bahçesinde top oynadık Küçük'le. Deliler gibi koştuk. Yosun ve ter koktuk yeşillikte. Ayaklarım şişmiş, çünkü ne getirilse yiyorum: baharlı, tuzlu, zehir. Pabuçlarım dar gelmeye başladı. Bu evde ne çok pabuç, ne çok terlik var. Çay, evin önünde kesintiye uğruyor; bunu yabana atmamalı. Ben altı

delinene kadar giyerim pabucumu. terlik sevmem geveze ve boş vakitlidir diye. Burada kum saatleri, güneş altında tepede, pazar günleri yemekleri erkekler pişiriyor, kadayif eksik değil. Uykulu bir şehir. Akşamları sofralarda konuşulmuyor.

Yengem, ağabeyimin eninde sonunda eşyalara uyacağını söyledi. Ben uymayacakmışım. Bunu bir şeyden ötürü söyledi: 'Yadırgama'dan. Yengemin bahçede koşup oynamasını, yoldan geçen kasketliler yadırgamıyor da, sinemaların bekârları yadırgamıyor da bizim evdekiler yadırgıyorlar. «Koskoca gebe kadın.» Ağabeyim bir şey demiyor ama konuşuyor boyuna. Tıp Fakültesinde okurken yengemle nasıl tanıştığını akşamları gelenlere anlatıyor; hikâyenin neresinde hangi kelimeyi kullanacağını ezberledim. Ağabeyimin komşularla konuşması, yengemin o kadınların yanında susmasının tıpkısı değil, hoşnut etmek için değil yani, telâştan (belki, dedi yengem), ağabeyim açıklıyor çünkü, ufak bir hesap defterinin son sayfalarını gelişigüzel dolduruyor. İstanbul'da böyle değilmiş. Yengem yorgun.

Emine Halanın sevgilisi Hasan kendini vurmuş. Serseri dedikleri: Şimdi afiş biriktiriyor Emine Hala, elbisesi olmadığından yakınıyor, kahvelerden gelen plâk seslerine kızıyor, pencereden sarkıp ileniyor. Bu evden artan neyim varsa kesmek, budamak isterdim. Kanasa da. Yeter ki

bir dinginlik: ödün değil bu, düpedüz yaşama, uyma. Bir şey hızlı dönüyor. Doğuma çok az kaldı. Bulantı kesildi. Karnımda bir ayak zorluyor deriyi. Annelik içgüdüsüymüş, laf... Bir çocuk sümüklüyken sevilir, pantolonu yırtıkken, söz dinlemezken. Ben bu çocuğu tanımıyorum daha. Karnımda. Benden ayrı değil ki.

Yengemi ağabeyim doğurtacak. Dışardan birini getirmenin ne gereği var, diye kararlaştırıldı. Ağabeyimi İstanbul'da okuttukları için övünürler annemle babam. Herkes yararları kullanıyor. Yararlar öylece kalsalar olmaz mı? Olmuyor.

Yengemin artık sustuğu odanın önüne geldiğimde kanı kapının altından sızıp ince bir çizgi halinde uzamıştı merdivenlere. Hiç ağlamadım. Parmaklarımın ucuna bastım. İçeri bırakmadılar.

Ben dayanıklıyım. Hiç kimsenin kolunu rahatça sıkmadığım bir sofrada oturmuşum bütün bir ay. Bu ne ki? Bu doğal. Korkmuyorum. Sancı büyük aralarla başladı, bir damla kanla. Geldiğinde katlanılmaz, soluksuz, kudurgan; anıa az sürüyor, bitince de yok sanki. Sonra yeniden. Sıklaşıyor. Her geçen dakika. En rahat durumu (yatmak mı oturmak mı, soluk almak mı almamak mı) kestirmeye kalmadan sancı tepede. İçimi avuçluyor, morartıyor, gözlerimin içine kadar zorluyor. Alışıldı mı, bir önceki sancıdan kalan ince sızı beklemenin tedirginliğini kaşıyor, saç dip-

lerinde, ıslak tırnak uçlarında atıyor. Bir tıkınma, bir sıkışma. Ayyy!»

Ağabeyim geçen yıl bir daha evlendi. Sofrada konuşuldu karısıyle. Çünkü ben (yengemin kelimeleri) olunca, masada konuşuyoruz bağışlatmak için. Benim bir üstünlüğüm var evdekilere. Kimse tamtamına bilmiyor ama seziyor. Ağabeyim de. Zaten evin çaya bakan bir odasına taşınmamı o sağladı. İyi adamdır. Karısı güzel. Bizimkiler seçtiler. Boynu eğik. Bizim oradan. Onunla konuşmak bir çeşit sevinç. baba ölünce sofrada oğula kalan bir kadeh rakı. bir kavak; tek mülkiyet: yürek hakkı.

1967

OVASIZ

«İkii de keklik bir oovada ööööötüyor, ööööötüyor
Ötme de keklik derdim bana yeeeetiyor aman aman yeeeeetiyor...»

Hatçe dışarı usulca sızan sesini toparladı, dönüp odanın içine boşalttı:
«İki de keklik bir ovada...»

Bütün gece susmadı. Keklik. Oyuk gözlerini karanlığa dikti, öttü durdu. Ötüşüyle karanlığı ışıtıyor, Hatçe'nin gökyüzünü gözlediği pencereden dışarı parlak mızraklar yolluyordu çığlığından. Hatçe. daha iyi görebilirdi artık:

Bahçe bomboştu. Saat gecenin ikibuçuğu. Hava durmuş, gündüzün yoldan yükselen sıcak. bir cibinlik gibi sarmıştı şehri ama şey değil.

kötü, yapışkan bir sıcak. Yaprak kımıldamıyordu. Yan odada, apartmanın merdiven altına düşen boğuk kapıcı odasında anasıyle babası, kıvrımlarına kirler yerleşmiş çarşafın, isli yastık yüzünün üstünde birbirlerine değmemeye çalışarak yatıyorlardı. Demin görmüştü, Hasan'ı çağırmak için girdiğinde. Keklik uyutmuyordu. Ayışığı odayı, Hasan'ı, kekliğin sesini boydan boya kaplamıştı. Hatçe daha iyi görebiliyordu:

Çıplak ayaklarla samanları çiğneyip ağılın kapısına vardın mı, nasıl bir sıcak kaplar her yanı. İneğin memesindeki süt, bembeyaz kesilir; memeler yanar beyazlıktan, bakraçlar köpürür. Süt, beyaz güvercinler gibi akar toprağa, ardında incecik bir çizgi bırakır. Bir ucu oraya çakılıdır artık, sürecektir, öbür ucu başıboş. Göklerde. Mavi. Sabah olmuştur.

Keklik susmak bilmiyordu. Hasan iki kere kalktı, baktı. Issız odada Hatçe'yle keklik sesi vardı. Gece, kiracılar geldiğinde kapıyı Hatçe açacaktı; o yüzden ayrı yatıyordu. Ertesi gece sıra Hasan'da. Babaları yarın erkenden bankaya koşacak. Kiracılar yerleştirdiler eksik olmasınlar: «Peki efendim, hemen. Geliyor.» (Üstünde başka yabancı adamlarla birörnekliğini gösteren mavi bir önlük.) Anneleri her sabah temizliğe gidiyor

kiracılara. Korumak gerek. Hiç değilse geceleri. Hem Hatçe nasılsa uyumuyor pek.

— Annemden utanıyorum. – dedi Hasan . Hem temizliğe gidiyor hem köylü gibi konuşuyor.

Ayıp ayıp. O nasıl söz öyle? – dedi Hatçe.

Yalan mı? –dedi Hasan–. İşleri bize yıkmayı biliyorlar ama. Asıl işler bizim başımızda.

Birazcık doğru ama ne çıkar? Hatçe nasılsa uykusuz. Genç kız sayılır artık. Köyde olsalar, evde kalmış denirdi, burada... burası şehir. Geleli kaç yıl oldu? Üç yıldır Hatçe evde.

— Ben çirkin miyim Hasan? – dedi birdenbire –. Ama doğrusunu söyleyeceksin ha!

– O nasıl söz öyle? Çok güzelsin sen, çok. Hele saçların.

– Yalan.

Valla değil!

– Yalan:

Uzun, gür, Sivas güneşinin ışınlarını çiçekli dürbünler gibi önce bölen, ayrıştıran, sonra bir solukta geçtiği yere dağıtan örgüleri. Eskiden uçlarında ziller. Kırmızı kurdeleli, kıvrık... Derken bir yılan çörekleniyor yanıbaşına. Sütün bıraktığı inç yola. O yoldan geriye doğru yürüyüp yılanı bulmalı. İşte yüzüne dikmiş gözlerini...

Yanından hiç ayrılmazdı. Her sabah öyle gözlerini dikerdi. Orada, ateş böceklerinin titreşimi altında, gece kurduğu düşlerden yorgun,

ağır ağır çözerdi halkasını, gözlerini dikerdi. Köylüler, «Tamam!» dediler, «kimbilir kim bu yılan; yakamızı bırakmayacak, sevecek, boyuna sevecek...»

Bir keresinde, onu emzirmek istemişti. Dayanılmaz bir istekti bu. Kucağına alsa. Kara başını memeleri arasına gömse. Sıcaklığını duysa, bin renkli sıcaklığını. Ağzından kaçırdı bir gün. Yüzü kıpkırmızıydı. Babası ertesi gün aldı tüfeğini, gitti. Bir dönemeçte kıstırmış, çalıların arasında. Yoksa nerden?... Annesi tek söz söylemedi.

Evde kalmış bir kızın bilezikleri olmalı, geldiğini küçük şıngırtılarla haber veren zilleri, boğazının altından kabarıp yayılan memeleri, belinde renkli yazmalar ve onların sesi. Biz Sıvaslıyız, oradan geldik, üç yıldır şehirdeyiz.

Evde kaldın diyorlar bana.

Kim diyormuş?

– Kim olacak, annemle babam. Sonra mahalleli.

– Kulak asma. – dedi Hasan –. Sen gidici olsan ben bırakır mıyım?

Geldi, çocuk başını ablasının göğsüne dayadı:

– Ben bırakır mıyım?

– Ama benim bacaklarım çarpık. – dedi Hatçe –. Çirkinim.

Boyuna gülüyordu. Usulca, güvenle.

— Olsun. Örgülerin var ya. Hepsi birden mi olacaktı?

O da doğru. Yalnız eskiden, alışverişe giderken, bakkalın, kasabın çırakları yolda uzun uzun bakarlardı arkasından. Şimdi evde kaldığını duydular, bakmıyorlar pek. Bir keresinde üç numaranın beyi de bakmıştı, hiç unutmuyor. (Takma saç mı ne yapıyormuş. Ne demek, Hasan anlatmıştı. Ama belki o zaman...

- Ben değiştim mi Hasan?

— Yok. Sen değişir misin hiç? Senden hiç utanmam. -dedi Hasan.

— Ya annem... babam?

- O başka.

Annem saçlarını bile örmüyor artık. Babamla yalnızlıklarına çekildiler. Birlikte ve ayrı ayrı. Kalorifer borularıyle dolu bu sımsıcak şehir odasında, kullanılmayacak ucuz likör kadehleri, deterjan adları, koca bir buzdolabı, transistörlü radyo ve çöp kokuları arasında ufaldılar. Biliyorum, akşamları kapı önlerine birikip eski konuşmaları sürdürmeler, türkü çığırmalar, oya işlemeler bile geçirmiyor bu küskünlüğü. Buralı değiliz. Babam, eski babam değil. Annem saçlarını bile örmüyor. Neye yararmış. Yoksa vakit yok diye değil. Şehirde her şey bir şeye yaramalı. Kekliğin şehirde ne işi var. Sesi güzel doğrusu, ama başka keklik yok ki, çelecek:

Kekliğin çağrısına koşan öbür keklikler, onun tozlu, toprağa alışkın, boz sesine. Durdurmalı. Durdurmalı. Durdurulmalı. Ne yapıp yapıp. Hepsi yitip gitmeden. İşte ses yükseliyor yine. Hasan bak! Odayı çarçabuk geçti. Kapıdan çıktı bir adımda. Kapılarda birikmiş çöp tenekelerinin, yağ kokularının, tozlu pabuçların küçücük sokak göğüne süzüldü, sonra ana caddeye. Onulmaz bir yara gibi işliyor. Köşebaşında dilendirilen çocuğu, kebap kokularını, ayaküstü içkievlerini, dostça konuşmaları, uğultuları, yırtık gazeteleri geçti. Son hızla. Rüzgârdı artık. Kendi ıslığına karışmıştı. Kuşlar uyanacaktı birazdan: önüne durulmazdı. Vurulamazdı.... Babası, «Yeter!» diyecek. Koşup tüfeğini kapacak: «Bunca kekliği nereden besleriz biz? Delirdiniz mi? Nasıl severiz?...» Keklik durmadan çoğalıyor bir yandan. Öbür kekliklerle birlikte, güneşin başladığı yere, o kırmızı, o anaç hançereye doğru fışkırıyor olanca gücüyle. Ohhhhhhhhhhhhhhhhhhhh!

— Hatırım için Hasan. –dedi.
— Ne?
— Kekliği salalım. Bu gece. Hemen.
— Olmaz.
— Nedenmiş?
— Seviyorum da ondan.
— Sevsen bırakırdın. hatırım için.
— Olmaz dedim ya.
— Sen iyi çocuksun ama.

— Olmaz.

— Neler alıcam sana yarın. Taşlı tarak alıcam.

— Ben alırım istersem. Üç numaranın beyi diyor ki, artık mesleği öğrendin, diyor, artık peruka yapabilirsin, satabilirsin ben yokken, diyor. Zengin olursun.

Hasan, ablasına, saçlarına baktı.

— Aferin... Ama kekliği bir salsan ne istesen yapardım.

— Ne istesem ha?

— Ne istesen.

— Ne istesem verirsin? Ne olursa?

— Ne olursa.

1969

KURBAN

- Senem, bir kepçe daha koy kızım şu çorbadan. Pek güzel olmuş eline sağlık.

Senem, bu ilkbahar habercisi soğuk ikindi, aralık perdeden giren akşam güneşinde, kardan-rüzgârdan yeni çıkmış bir çiçek dalıydı. Diriydi, inceydi; Hacı Baba'nın övgüsüyle kamçılanmış yanakları al aldı. Güneş arkasından vuruyor, bakır sininin üstüne bugün için dizdiği çukur tabaklarda, sininin kendi kızıllığında yansıyordu: artık tabakların yaldızlı çiçekleri mi istersin, bakırdan kuşlar mı, usul usul açılan bakır halkalar mı, onların rengi mi, sonra Hicaz'dan gelmiş hurmalar mı... Zeytinyağlı pişirmişti, çorba, köfte, tatlı: kadayif. Senem, Hacı Baba'nın tabağına kepçeyi boşaltırken, üç yıl önce onun taktığı yüzgörümlüğü altın bilezikler incecik şıngırdadı bileğinde.

— Afiyet olsun Hacı Baba. - dedi gülümseyerek. Gülümseyişi bir süre durdu dudaklarında-: Hoş geldin.

Tam karşısında görümcesi Hatun, kara gözleri, kara giysileriyle güneşe karşı koyuyordu;

yüzü, sargılardan yeni çıkmış gibi büzülmüştü. derisi enine dar geliyordu sanki. Gözlerini kırpıştırdı, başörtüsünü bir daha sıktı, örtülü dizlerine doğru çekiştirdi eteğini. Senem'in gülümseyişi dağıldı, ellerini nereye koyacağını kestiremedi, sonunda bağdaş kurmuş bacaklarının sıcağına soktu: «Hatun kara bir bulut. o yan kış hâlâ.»

— Hep derim ya. –dedi Hacı Baba, çorbanın buğusuyla kıpırdayan dudak tüylerini elinin tersiyle sildi iştahlı–. Hep derim, Senem gelin marifetlidir diye. Çeşit çeşit pişirir kor ortaya ne zaman gelsem...

Hacı Baba'nın geçen gelişinde bayram öncesiydi. Koçların boynuzları allıpulluydu daha. Sokaklarda salınıyor, çocuklara sevdiriyorlardı kendilerini. Köşebaşlarında, kırmızı kurdeleler dalgalanıyordu. Kırmızılı-kınalı-altınlı bir şenliktir gidiyordu. Havalar durgundu, her şey iyiydi. Hep böyle süreceği sanılırdı bunun, kaç bitmeyen yıl. Hep İsmail getirecek, Senem pişirecekti; ailecek birarada olunacaktı hep. Hacı Baba'yı birlikte uğurlamışlardı:

— Sen ne istersin Senem gelin? Söyle kızım, çekinme ha! Hurma mı, koku mu? Çekinme. Bak hepsi bir şeyler istediler, bir sen kaldın.

— İyiliğini sağlığını babam. Yolun açık olsun.

— O nasıl söz baba? Tabii pişirecek. –diye kesti Hatun–. Hacı karşılamak kolay mıymış? Rahmetli anam sağ olacaktı ki... Hem pişirmek ne ki? Asıl iş...

Senem. gözlerinin içine kadar kızardı, durdu. Şimdi bir oğlak yavrusu gibi ivecen olmuştu Hatun; hep değişiyordu. Ekmeğine tuz ekmişti, bir şeyler yiyordu boyuna. boyuna değişiyordu. Senem. korkuyla baktı görümcesinin yeni yüzüne.

Hacı Baba, kızının ne dediğini anlayamamıştı; kocaman bir lokma ekmek koparıp çorbaya batırdı. Sonra, dudaklarının iki yanından taşan çorbayı parmaklarıyle itti gerisin geri.

— Hacı Baba, zeytinyağı da pahalılandı,

O ana kadar söze karışmayan Osman efendi, karısının yarım bıraktığını tamamladı. Kendisine kalsa, gönüllü değildi pek, ama Hatun, «Mutlaka,» demişti, «babam mutlaka anlamalı.»

Hacı Baba köfteye uzandı, bir tane aldı; duymadı bile.

Osman efendi, kapıdan yana kuşkuyla baktıktan sonra:

— Zeytinyağı da pahalılandı dedim. –dedi. –Her bir şey pahalılanıyor.

— Öyle yaa, haklısın Osman efendi, –dedi Hacı Baba kayıtsızca–, haklısın. Ama pahalılaşacak ki kazanılsın. Yoksa pahalılaşmazsa para nerden dönecek. değil mi? Bu halk nasıl kazanacak?

Osman efendi, giden güneşin ışığında büsbütün yaşlı, büsbütün aptal görünüyordu.

Yine Hatun'a bakarak, isteksizce konuştu:

-- İyi ama halk dediğin çalışmazsa kazanabilir mi? Tembellik kolay. Bak her gün dükkânda canım çıkıyor benim. akşamlara kadar ayakta. Baktım erzak kolay gitmiyor. kadın çorabı bilem sattım. Saç sabunu mu ne diyorlar ondan falan. Hiç oturmadım sabahberi, bizimkisi can değil mi?

-- Ah, ah! -dedi Hatun. İçini çekti.

Osman efendi. sınavını başarıyle veren bir öğrenciydi:

— Ama kimisi var. iş bulamaz bir türlü. Kalkar ele güne el açar günün birinde. Yok sanatından vazgeçmezmiş... Para getirmeyen sanat mı olurmuş? Bizimkisi iş değil mi?

-- İş olmaz olur mu? -dedi Hatun. Sesi, kayalara çarpan deniz sesi gibi yumuşak, suçsuzdu.

— İş olmaz mı hiç? -dedi Hacı Baba dinlemeden-. Kızım Senem, zeytinyağlı koy biraz.

Osman efendi, çaresizliğin verdiği öfkeyle yutkundu, Hatun'a bakmıyordu artık. kendiliğinden konuştu:

-- Hatun'u bana verdiğinde neydim ki Hacı Baba? -dedi-. Topu topu babadan kalma bir dükkânım vardı küçücük... -Yutkundu yine-. Nesi vardı başka gerçekten? Şimdi kalk 2000 kâğıt borç ver Hacı Baba'ya. Kim verir şu

günde? Dönsün; erzakını düz, karşıla. Bir de Hacı olsun, borcunu isteyeme... «Sakın Osman,» demişti Hatun. «borç vermek sevaptır. hele hacıya. Hem çocuğumuz olmuyor bizim. Borç yarı çocuk demektir. Babamın bir ayağı çukurda. Tarlası falan var köyde ölünce.» Osman efendiye kalsa. aynı parayı İsmail'e verirdi. hem de faiziylen. Öfkesi, boğazında yoğunlaştı:

... bir dükkâncık. o da küçücük...

– Köşedeydi ama. –deyiverdi Hacı Baba. Şaşırmıştı. Ansızın, yürümeyi beceremediği gergin bir ipin üstünde bulmuştu kendini.

Köşe sattırır derlerse de kulak asma sen!– diye bağırdı Osman efendi–. Her işin başı çalışmak. Çalışmayanı Allah da sevmez.

- Allah çalışanı sever, haklısın oğlum Osman efendi. – dedi Hacı Baba . Çalışanı. hem de kazananı sever. – Uzandı, bir köfte daha aldı. Rahatlamıştı.

Hacı Baba'nın geçen gelişi bayramdan önceydi. Kurbanlar, çocuklara karışmıştı. Havalar iyiydi. Hep böyle sürecek sanılırdı bu şenlik. Sonra kanlar aktı, lekeler kurudu, şükürler olsun! Ne ki yağmur dinmedi bir türlü. Kaç gün... O yağmurlarda İsmail, bütün gün iş aramaktan yorgun, bitmiş, ezik bir yürekle eve dönerdi akşamüstleri: Yok! Yok! Çalmadık kapı bırakmamıştı: «Bizim sanat ölüyor usul usul Senem'im

ama dayatacağım ben, girmem başka işe. Ne kadar dayanırsak...» Yalnız çorba pişiyordu artık. ama olsun, sıcaktı, güven veriyordu. Yemekten kalktılar mı İsmail, doğru sininin başına. «Ben döverken ısınırım Senem'im, ama çorbanın sıcağı geçer birazdan, bir harlatıversen sobayı.» Kömür azıcık kalmıştı.

— Dayanmak için değil de, – dedi Senem –, o kolay da şey diyecektim... Ben bir yokladım Osman efendiyi de belki dedim... Ne bileyim belki ondan....

– Çocuk musun kız? Hatun cinini ne edecek Osman efendi?

– Babandan iste öyleyse, verir üçbeş kuruş, bir göz bir dükkân tutsan yeter sana, sanatın var senin, öderiz tezde.

– Babamı bilmez misin kız? Ne duyar ne dinler.

– Sever ama seni.

O başka.

Senem, bu ilkbahar habercisi soğuk ikindi, kocasının açlığıyle, öfkesiyle dövülmüş bu güzel, al al bakır sininin üstünde duran yemeklere, kendi eliyle pişirdiği yemeklere bakıyordu şaşkın gözlerle. Daha bir lokma almamıştı; içi bulanıyordu. İsmail bir gelseydi, bir kızmasaydı. Azıcık yeseydi şunlardan. Osman efendi getirmişti erzakı, sobayı da bu gecelik doldurmuştu. Biraz ısınsaydı bari.

Kızım yesene bir şeyler! dedi Hacı Baba--, ne duruyorsun öyle?

Senem isteksizce uzandı kepçeye. Birden hepsi gizli bir çekime uyar gibi başlarını kapıya çevirdiler: İsmail kapıda duruyordu.

Senem kalktı: telâşla yürüdü o yana:

Buyur İsmail, geciktin.

İsmail bitkindi, kapıya dayandı. Şaşkın gözlerle kendi dövdüğü siniye, çukur tabaklara, yemeklere, hurmalara baktı, sonra Senem'e.

— Allahaşkına İsmail, -diye fısıldadı Senem—, hatırım için...

— Buyur geç oğlum, -dedi Hacı Baba. Oğlunun incelmiş yüzüne alışkın gözlerle baktı—: Nerede kaldın?

Buyur geç İsmail. -dedi Hatun.

Osman efendi ayağa kalktı:

Geç şöyle, İsmail. Çök bakalım.

Hoş geldin Baba! -dedi İsmail.

— Neredeyse bitiriyorduk. -dedi Hacı Baba—. Yetişemeyecektin.

Ben tokum, -dedi İsmail—, siz buyurun.

Ben de. -dedi Senem—. Ben de. Valla.

1970

ALLI TURNA

Kışın gümüşlü soğuğu her sokağı dolaşmıştı. Ağaçlı yollarda, yaprakların ta tepesinde çiğ oldu, telgraf direklerinde serçe, denize giden sokaklarda yakomoz. Şehir kışa girmişti. Geceleri, ılık serlerde, buzlu camlar ardında, damarları kesik çiçekler açıyordu. Anayollarda, donuk gün ışığı lambalar altında kadınlar, parıltılı çoraplarıyle hızla yürüyorlardı soğuğa karşı; çiçek almak için duralıyorlardı olsa olsa; en kırmızılardan, en beyazlardan: kartopu, kuzgunkılıcı. Geniş evler, çay buğularına gizlenmiş pastaneler, binlerce küçük ışıkla ısınmış dükkân camlarıyle (renkli armağanlar, beyaz yünlüler) şehir. karlı toprağın altında uyuyan bir buğday tanesi gibi için için ısınıyor, serpiliyordu. Yorgancılar, ışıltılı iğnelerini hızla geçirdiler yorganlara. Çeyiz döşeyen zengin genç kızların ergen düşleri gibi, köpükler gibi dokunur dokunmaz sönen atlas yorganlara. Gümüşlü çoraplar giyen genç kızlar bunlar, genç analar. Şehrin bütün çiçekçileri, bütün yorgancıları onlar için çalışıyor. Tezgâhtarlar bu yüzden duruyor armağanlık eşyaların arkasında. Dükkânlar bu yüz-

den sımsıcak. Her şey kaçınılmaz ve anlaşılmaz bir biçimde birbirine dönüşüyor, serpiliyor, kızışıyor.

Oysa sabah erken kalkanlar, işe gidenler, sivri bir bıçak gibi duyuyorlardı soğuğu yüzlerinde. Hele denize yakın kesimlerde, fabrika düdüklerinin tiz sesi, suyun çeliğine karışıyordu. Kapıyı açamıyordun; kış hemen dalıyordu içeri.

— Ört kapıyı ana. – dedi Memet –. Çok şey oldu burda –. Kızarık, kara gözlerini kırpıştırdı.

Gülsüme hanım, gecekondunun önündeki arsaya gerdiği ipten son yırtık gömleği de çekti. Islak, morarmış ellerini önlüğüne sildi, alelacele örttü kapıyı.

— Üşüdün mü Memedim? Ha canım? Üşüdün mü?

Sonra, nasırlaşmış, iş yapmaktan yer yer açılmış parmaklarını, oğlunun yeni yeni tüylenen yüzünde incitmeden gezdirmeye çalıştı; yanaklarında, gözlerinde; alnına düşen terli saçları özenle geriye taradı.

— Ateşin mi var ki? Ha koçum? Ne oldu sana böyle? Nen var, de bana?

— Yok bir şeyciğim.

— İnanmam. Olmaz mı hiç? Bak yatıyorsun boyuna. Şey oldum diyorsun.

— Bir şey dediğim yok.

— Beyoğlu'na götürecem seni, dersen. Işıklı tirenlerden gösterecem. De hadi!

Gülsüme hanım, bıkkınlıkla karışık bir çaresizlik içinde ellerini iki yana bıraktı, kalktı. Evin tek penceresinin önünde durup denize baktı. Denizin şehre hapsettiği bu küçücük odada her şey kendi elinden çıkmıştı. Tahta rafın üstüne özenle dizdiği şişelere, şişelerdeki renkli sulara daldı. Buralarda yumuşak şişeden çok ne var? İlâçlı sabunlar, sirkeler. Gündeliğe gittiği evlerden toplardı bu şişeleri. Bütün alışkanlıklarından vazgeçmişti şehirde. İster istemez. Oya da işlemiyordu, yetişemiyordu. Bir şu sular kalmıştı: Düşündükçe genzinin sızladığı o beyaz babaevinden, Kars'tan haber getiren bu renkli sular, bu al turnalar. Bitmiş gençliğinin şehirdeki tek avuntusu: evini güzelleyen, ışıtan bu adsız çiçekler...

Durmak iyi geliyordu. Ne yapacağını bilemiyordu bitürlü. Daha önce hiç; böyle dursun Memet, sussun yatsın... Onun, yattığı yerde yavaşça doğrulduğunu, kendisini gözlediğini duydu. Biraz daha dayansa belki. Ama dayanamadı. Memet: sağ kalan tek çocuğu. Gelişigüzel.

— Gömleğini ütüleyim. – dedi –. Ütüsüz giymezsin sen koçum. Hem sen o günü Melek hanımlarda üşüttün, hastalandın.

— Üşüttüğüm yok benim.

— Üşüttün bal gibi. Üşüttüğünü biliyorum ben.

— Üşütmedim işte.

Memet'in direnmesi, karanlık içinde umutlu, ışıklı bir yol gibiydi. Gülsüme hanım, o yolda ilerledi.

-- Hastaydım dedindi ya. Yattındı ben çalışırken. Kitap verdilerdi hani, resimli kitap, seversin diye; okudundu.

-- Okumadım ki. -dedi Memet. Yüzü beyaz bir duvar gibi sertti, geçirmiyordu-. Okumadım, baktım öyle.

-- Okusaydın ya. Fena mı? Melek hanım o kadar sever seni, «Ne iyi çocuk.» der. Tuttuğu altın olsun, bu yumuşak şişeleri de biriktirir benim için. Satayım da yol parası yapayım diye. Minibüs pahalı, nerden bulacağım? Gene de satamam ben, kıyamam. Biz Kars'tayken bu şişelere hep renkli sular...

-- Bana ne?

Gülsüme hanım, çok koyu bir ağlama isteğinin, içinden yükselip burnuna yerleştiğini duydu. Dayanamadı artık.

— Hani beni seviyordun sen? Hani, bir büyüyeyim, ana seni çalıştırmayacam, diyordun? Gece yattık mı, kulağım yüreğinin atışında, diyordun? Ellerini hızlı hızlı inip kalkan göğsüne bastırdı.

-- Sus diyorum ana!

Cılız gövdesine sığmayan bir titreme kaplamıştı Memet'i. O titreme, yaşanan soğuk beyaz kış gününden, denizden ve şehre giden yol-

lardan damıtılmış kocaman bir elmas oldu, ağzında kırıldı, dudaklarından döküldü:

— Ben büyüyüm, büyüyünce tamam, ama, şimdi taşımayacaksın o şişeleri ana. Taşımayacaksın ha! Ben büyüyüm kolay, ama şimdi taşıma. Sorarlarsa, biz yürürüz dersin, biz dersin, oğlumla ben yürürüz dersin.

1970

EVİN SONU

«baba baba canım babam, ört yorgam ört ört ört, ısınsın. saçlarım çözük, terledim. bak köpekler uluyor bahçede. evin sonu geldi. camlarda bir buğu halinde sürüyor köpek sesleri, odaları, mutfağı, taşlığı korkuyle sarmalıyor. dışarda gece, ağaçların el gibi yaprakları. her yerde bir tıkırtı, sızan bir musluk, sürüklenen bir terlik.

«gecikme sakın korkuyorum. ne çok bekledin. döndü, geçen yaz mıydı, yol ıslak, kamyon geçmişti. su püskürtmüştü. buğu yükseldi kızgın taşlardan, ağaçların tepesinde sis oldu, evin çevresinde duman. hâlâ gitmedi. gözlerim yanıyordu, kamyonun suyuna tuttum gövdemi, ilikleriime kadar serinledim.

«sen geldin, annem açtı kapıyı. bak yine çıngırak çalıyor güllerin arasından, geçtikçe onları uçuk pembeye boyuyor, görüyorum ama şimdi giren yoğurtçu, annem, ıslak iş yapan ellerini önlüğüne sildi, koştu, kapıyı açtı. ayyy dedi, boynuna atıldı. ilk beni sordun sen. arkanda, parmaklıkların üstünde güneş batıyordu. sana koşamadım, utandım, burnum

sızladı. kuyuya baktım, kuyu güller gibi kokuyordu karanlıkta. gece uykumda bahçede sana koşuyorum hep, kapıya, bir daha, bir daha.

«sen saçımı okşadın, öpmedin, çenemden tutup başımı kaldırdın. sapsarıydın, gözlerin yaş içindeydi, baktın. sonra, mendilini daldırdın suya, alnına sürdün, gülümsedin. mendilin bembeyazdı, ev sessizdi. dallarda çıt çıkmadı. kirazlar durdu, vişne kalakaldı. birden utanmadım artık, ağaçtan kiraz koparttım kulübeye götürdüm. peynir koydum tepsiye rakının yanına, marul yaprakları koydum. şeftali soydum senin çakınla. kaydı. sen mendilini –bembeyaz– parmağıma sardın, üstüne kan çıktı. ört ört ört ört ört...»

— Öfff şimdi gülmekten bayılacağım kız, aç şu pencereyi. – dedi Nimet hanım.

O küçük kışın nice ikindisi gibi o ikindiyi de, birazdan batacak güneşin yumuşak, göz yakmayan ışığıyle camlar ardında, sobasının, kızının, torunlarının, yanaşmalarının ve binlerce cam biblonun, bin yıllık koltuk yüzlerinin sürüp gelen koruyuculuğu altında geçirmekteydi.

Nimet hanımın kahkahası, başlangıçta, hep yüzüne sığacak sanılırdı. Yine öyle oldu; göz uçlarında bir süre duraladı, kibirli dudaklarının iki yanındaki sert çizgilerden kaydı, boğazında kanlı bir lokma gibi düğümlendi. Derken yayıldı, dağıldı, ak gerdanına, iri beyaz kollarının

pörsümüş kıvrımlarına, önden düğmeli pazen giysisinin midede gerilen katmerlerine sindi. Oyuk koltuk altlarının bitiminde iki yuvarlak ter lekesi belirdi, – kumaşın renginde.

— Kız, şimdi bayılacağım, Allah iyiliğini versin senin. Durup dururken. Tövbe tövbe. Nereden buldun o mektubu kız? Nereden geldi aklına Gülizar'ın sandığına bakmak? Kırk yıl düşünsem... Yazmadı yazmadı da şimdi mi geldi aklına oğlanın? Demek diyor ki... – Nimet hanım yine kahkahalarla sarsıldı –. Kız ne diyordu, unuttum, bir daha söyle bakayım...

Kâmran, ayağa kalkıp pencereyi araladı. Akşam rüzgârı daldı odaya. Kâmran camı tuttu, odadaki beş kişiden (ikisi çocuk) yalnız Nimet hanımın üstüne gelmeyecek şekilde ayarladı rüzgârı. O, Nimet hanımdı çünkü: korkunç, yaranılması gereken. Kâmran'sa yanaşma; konuşmalara ve eve: istenilince konuşan, söylenilince süpüren. Odanın düzenini bozmamak için dişlek ağzını eliyle kapatmaya çalışarak, biraz da zorla güldü. Nimet hanıma gizliden haber vermişti mektubu, ummamıştı böyle... herkesin içinde... Gülizar duymasa.

— Diyor ki... «Bir haftaya kadar oradayım.» diyor, «Sen hiç merak etme, hanımla konuşacağım Gülizarım,» diyor, «görürsün yumuşar zamanla, ne de olsa insan,» diyor. «Sen çocuğa iyi bak, korkma sakın, gerisini düşünme. Nasılsa bir yolunu buluruz, olmazsa kaçarız oralardan,

ardımıza düşmeyecekleri bir yere gideriz, yalnız çocuğa iyi bak sen...» Rezil bunlar hanımcığım nankör. Bunca yıl nerede ekmek yediniz, değil mi hanımcığım?

- Olmazsa kaçarız, ha? Ardımıza düşemeyecekleri bir yere, öyle mi? Settar beyin eli nereye erişmez a oğlan? Budala.

Nimet hanım, kahkahasını zorladı. Kim derdi ki... Sefer'in eve ilk geldiği günü düşünüyordu şimdi. Kocasının, Settar beyin hizmeteri Sefer. Papuçlarını kapının dışında çıkartmış, bir iskemleye ilişmişti. Çorapları tertemizdi, hem deliksiz. Ayaklarını iskemlenin altında birleştirmişti. Başparmaklarını boyuna kıvırıyor, büküyordu konuşurken. Bu, onun ilk günden boyun eğmeyeceğini, utangaçlığına, sessizliğine karşın evin düzenine dikileceğini gösteriyordu. Eski evlerin güzelim terlik bölmeleri boşuna mı? Nimet hanım annesinden, anneannesinden gördüğü bölmeleri, terlikleri bir silâh gibi ustaca kullanmayı bilirdi. Çünkü evin egemenliği kapıdan girince başlar; pabuçsuzken eve uymak zorunluğunu duyar gelenler. Mutlaka. Dayanaksız, uyumsuz kalırlar. Konuşmaları EV yönetir artık. Neden sonra bazılarına terlik verilebilir tabii, zamanla, bazılarına beyin terlikleri. Oysa Sefer, ilerde kendisine beyin terlikleri sunulduğunda da ayaklarını o günkü gibi iskemlesinin altına gizledi, başparmakları boyuna oynuyordu.

Nimet hanım, Sefer'i, Sefer'in genç gövdesini gözünün önüne getirdi. Ne sağlam, beyaz dişleri vardı. Dudakları inceydi, kahverengi, daha doğrusu bakır çalığı. Burun delikleri, o dudaklardan umulmayacak kadar geniş, açık ve kıpırtılı. Yine de en çok gözleri. Kaşlarının tek ve gür çizgisi altında kara gözleri, sanki birbirlerine bunca yakın oldukları için böyle sıcak, böyle ateşliydiler.

Sefer, o gün bir kere bile bakmadı hanımının yüzüne. Başı önündeydi. Nimet hanım, bacaklarını kaygısızca birbiri üstüne atmış, sorularını sıralıyordu:

— Nerelisin?

— Anan baban hayattalar mı?

— İş bilir misin?

— Yavuklun falan var mı?

Sefer, gözlerinin içine kadar kızardı, yine başını kaldırmadı. «Utangaç oğlan. Pek de yakışıklı...» diye düşündü Nimet hanım. Yıllar yılı öyle düşündü.

— Karslı.

— Yok.

— Evet efendim.

— Hayır.

Nimet hanım, eski öfkenin yoklayışını, kasıklarında tazelenişini duydu. Açık cama doğru yürüdü. Rüzgâra uzandı, gözlerinin yanışı geçene kadar bekledi. Uzun, koyu kırmızı

tırnaklarını yırtıcı bir kuş gibi taktı pencerenin tahta pervazına.

— Yaa, serseme bak. Bir de utanmadan benden kaçmaya kalkışıyor. Bunca yılın emeği. Nankör... Peki ama bizim kara kuru Gülizar'ın nesine?

Odada konuşulanları dalgın bakışlarla dinleyen Nermin karıştı söze:

— Yok canım, amma da yaptın anne. Hiç çirkin sayılmaz. Evet biraz cılız, kavrukça ama ince, uysal, sonra ne bileyim....

— Kız neden koruyorsun Gülizar'ı durup dururken? Yoo. Bak taş çatlasa dönmem sözümden. Bu gece toplayacak bohçasını sürtük. Hemen. Bu evin namusu var, onuru var. Bırakır piçini gider. Ağlayıp sızlasın istediği kadar. İyi ki yufka yürekliyim, yine de piçini bıraktırıyorum. Ayağına köstek olmasın diye. Dönsün köyüne, bir dayak da babasından yesin, anlasın Nimet hanıma yalan söylemek neymiş. Ben nereden bilebilirdim mektuplaştıklarını? Aklıma gelir miydi? saklıyormuş hınzır. Allahtan Kâmran. Geçen yıl Sefer geldiğinde, «Son bu hanımcığım,» demişti, «bir daha görmeyeceğim yeminlen. Bir gece kalsın, yeter. Çocuğunu görsün. Son. Yeter ki atma bizi evden. Kendim için değil, çocuk.» Eğilip ayaklarımı öpmüştü. Ehh bir kerelik izin verdim. Mektup falan nereden aklıma gelsin, değil mi? Oynaşmalarına da göz yumdum baştan. Altı üstü Gülizar'dı. Çocuğunu

yaptı, hevesini aldı işte, daha ne? Ne uzatıyor anlamıyorum... Allahtan Kâmran.

— Aman anneee.

— Kız, koruma diyorum sana.

İstanbul sokaklarının ölü bir beyazlık yansıttığı sessiz kışın en soğuk gününde Nermin, iki çocuğunu yünlere sarmış, Fatih'teki evinden kalkıp, ta Çamlıca'ya annesine gelmişti. O gün bütün ayrıntılarıyle aklındaydı; birsürü küçük küçük üstelik hiçbir olayla açıklanamayan, bir olaya hazırlık bile olamayacak yüzlerce ayrıntısıyle. Karın hızlandırdığı rüzgârda dağılıp paralanan bağlantısız incelikler: yolların ıssızlığı, topuklar altında çatırdayan toprak yol, insan soluklarıyle buğulanmış bir vapur camından dışardaki karanlığı (deniz ya da akşam) gözleyiş, içerinin güven veren kargaşası (çayfincanları, kaşıklar, ocağa koşuşturan garsonlar), sonra Çamlıca'ya çıkarken şöförün kulağındaki fiyakalı cigara. Nermin'in gövdesi yıpranmıştı, yaşlıydı artık ama belleği pırıl pırıldı daha. Güneşli Pazar'ları, yaz yemişleriyle donanmış bir sepeti, bir oğlağın çayırlarda koşuşunu, bir adamın sırtından damlayan teri bir bir hatırlardı. Ayrı ayrı günlerde ve yerlerde. Yıllar hep biriktirmekle geçmişti.

«Annenlerde kalırsan masrafımız az olur.» demişti kocası. «Hem Sefer var nasıl olsa, yorulmazsın.» Yedek subaylığını yapıyordu o sı-

ralar. Ellerinden gelse, yedikleri her lokmaya karşılık bir lokma biriktireceklerdi. Yeter ki bir kat: Nişantaş'ta. Kat alınmıştı sonunda ama oturamamışlardı içinde. Hemen kiraya vermişlerdi. Oysa yeni evin perdeleri hazırdı; havlular, çarşaflar, sararmış ne varsa yenilenmişti. Gelgelelim artık yaşamak, biriktirmek demekti Nermin için. Kat alınmıştı, sıra otomobildeydi. Sonra... bilinmez ki şimdiden. Yüzlerce eksik vardı daha. Çocukluğunun, genç kızlığının büyük coşkunluğunu günlere bölmüş, usul usul, sakınarak yaşıyordu. Yemeğin az tuzlusu, suyun ılığı, ızgaralar... Çünkü kaç yıl kalmıştı yaşanacak? Çok az. Boyanın seyreldiği yerlerde beliren inatçı beyazları öfkeyle geriye taradı.

— Aman anne, uzatma şimdi.

— Niye uzatıyormuşum? Sefer, severdi seni; ondan kayırıyorsun.

Yalan değil. Küçük hanım az şekerli içer. Çayın koyusu, ekmeğin kıtırı. O günlerde de ikindiler çaylarla, konuklarla geçerdi. «Sefer iki kilo pırasa alıver köşeden, incelerinden olsun.» - «Sefer, küçük hanıma da bir çay koy.» Durmadan buyruklar yağdırırdı Nimet hanım. Hiçbir şey olmasa, «Bacaklarımı ovuver. Ay ay ensem!»

Sefer, her söylenileni yapardı. Boynu eğikti. Donuk yüzlü, galiba kumral bir çocuktu. Dudakları etli, boynu küttü. Ensesinden aşağıda,

fanilâsının başladığı düzgün çizgi boyunca sırtından ter damlıyordu.

— N'oluyor orada Sefer?

Nermin, yarı beline kadar sarktı pencereden. Bahçeden birtakım sesler gelmişti kulağına; içine tuhaf bir kuşku, bir ürperti düşmüştü. Bir şey değil, erkek de yoktu evde. Beybabası olsa da bir, olmasa da. Dışarda eli kamçılı bir subaydı Settar bey, orası öyle. Ama Nimet hanımın evine girdi mi entarisini giyiverirdi. Tamam. Torunlarının, kızının geleceğini bilse, mutlaka evde bulunurdu. Ama bilmiyor, gecikecekmiş.

— Gecikecek. –demişti Nimet hanım kapıyı usulca kapattıktan sonra–. Hadi kızım, otur şöyle. Çıkar çocukların üstünü. Dinlen biraz, az yol mu? Ta Fatih'ten burası. Ama ne iyi ettin de geldin. Benim de içim sıkılıyordu. Konuşur, dertleşiriz biraz. Ne kadar kalacaksın?

Bu evde insanın canı sıkılır gerçekten. Akşamları korkular sarar içini. Her köşeden bir tıkırtı. Sanki ev, pervazlarından ayrılmakta, dağılmaktadır; ufak gürültülerle can çekişir, susmaz. Cumbanın önünde akşam, çabucak gelir ve bitmez bir türlü. Hep kıştır, hep uyku. Çocukları yatırmalı erkenden, yoruldular. Sefer'in deli kızı kulübede, annesinin yanındadır şimdi. Rüzgâr nasıl esiyor.

Nermin, hamamı yaktı. Neden yıkanmak istemişti canı, bilmiyordu. Hamamın ışığı sönük

denilecek kadar hafifti. Sefer girip bir-iki odun attı. Ama hiçbir şey ışıtamadı karanlığı. Ateşsiz, boğucu bir sıcak bastırdı. Köşedeki küçük camın üstünde biriken damlaları sıcak elleriyle sildi Nermin. Üşüdü. Biraz ötede, bir örümcek salyalarıyle ustaca nişanladığı sineği sarmalıyor, hareketsizleştiriyordu. Nermin'in yüzü gerilmişti sıcaktan, yanakları kızarmıştı. Havlu bohçasından lâvanta çiçekleri kokan bir havlu çıkardı, kurulandı.

Terliklerinden sular sızarak odasına girdiğinde yatsı ezanı okunuyordu. Çocuklar uyumuşlardı. Uykularında sıkı sıkı kenetlenmişlerdi birbirlerine. Yüzlerini kapıya döndürdü. Gözlerinden yaşlar akıyordu. Beyaz, yepyeni geceliğine değdikçe irileşen meme uçlarını elleriyle bastırarak yatağına dizüstü çöktü, dua etmeye başladı! Bu güvenli yaşama hep böyle gitsin. Hiç değişmesin. Çocuklar, kat, otomobil, saç boyası, o günün yüzlerce ayrıntısına kattığı bütün yeni ayrıntılar. Hepsi bir bütün olsun. Som altından. Tutkular, güzellikler oynatamasın onu yerinden.

— N'oluyor orada Sefer?

Geceyarısı o acayip gürültüler geldi bahçeden. Nermin'in göğsü çatlayacaktı. Korkudan titriyordu. Ya Sefer pencereye tırmanırsa? Kaç adımlık yer? Geceliğinin üstüne bir hırka giydi. Çocuklara baktı, mışıl mışıl uyuyorlardı.

Yüzleri kapıya dönüktü. Yok, Sefer yapmaz böyle şey. Sesler kesilmişti şimdi. Sanki dışardakıyle birbirlerini kolluyorlardı. Sefer'in o ikindi çayını verirken yüzüne bakışı, kızarışı, hamama odun atışı, eğilişi, yan duruşu geldi gözlerinin önüne. Yok canım.

Dayanamadı. Kaçınılmaz bir olayı bir an önce atlatmak için pencereyi sonuna kadar açtı. Sefer eğilmiş, yerden bir şey alıyordu. Seslendi.

— Damdaki kedileri kovalıyorum küçük hanım. Uyutmuyorlar.

— Sevsinler! –dedi Nimet hanım.

— Nankörler! –dedi Kâmran.

— Defolsun gitsin sürtük, ama piçi şuradan şuraya kıpırdayamaz! –dedi Nimet hanım–. Zaten delinin biri, bak, gözü bahçede yine, bekliyor. Gelince ikisini de bulamayacak. O zaman ister istemez boyun eğer.

— Aman anneee... –dedi Nermin.

— Sen ne acıyorsun? –dedi Nimet hanım–. O kadar acıyorduysan babana söylemezdin, «O gece odama çıkacaktı galiba, rahatım kaçtı bu evde.» diye.

— Neden öyle diyorsun anne? –dedi Nermin–. Gülizar meselesi çıkınca babamla konuşup Sefer'i kıtaya yollayan sen değil misin?

— Her neyse canım, her neyse, geçmiş zaman.

Sefer, gücünü tekdüzeliğinden alan coşkun bir türkü gibi yollara düşeli ne kadar geçmişti sahi?

— Bırak artık anne... –dedi Nermin. Dudakları titriyordu–. Bırak artık, yeter.

1969

«SARMAŞIK GÜLLERİ»

Sevgili Şeref!

nasılsın iyimisin. sana Yazıp yazmamak için çok düşündüm ama sonunda Yazmağa karar verdim çünkü ben Annenlerde kalıyorsun diye duymuştum. Geçen cuma sabahı Nazmiyi gördüm, arabasıyle Bizim ordan geçiyordu tam turan sinemasının önünde hüsnü efendinin dükkanında karşılaştık. hüsnü efendi pek bulunmuyor dükkanda kalbinden hastaymış görürsem Sana selâm yolladı, ben de Söyledim nazmiye, şeref nasıl dedim, iyi dedi, annenlerde kalmıyormuşsun ondan öğrendim Tek başına bir oda tutmuşsun. hayırlı olsun.

zaten Annenler beni hiç sevmediler, gözleri tutmadı baştan çalışıyorum diye. Ama üvey baba ne de olsa, çalışmadan olur mu değil mi, zengin felân ama ayıp çalışmamak ne de olsa el. annenler beni sevselerdi şimdi Bu hallere düşer Perişan olur muyduk... ama olan oldu bir kere maksat hepimiz mutlu olalım yaşantımızda. hem ben memnunum. senin de mutlu olmanı cenabı Haktan dilerim.

İnan ki ben hepsini unuttum zaten kin

tutmam yoktur madem ki, boşanmışız hepsi boş.

şimdi şerafettin bak seni neden rahatsız ediyorum anlatayım. bu çocuk meselesi yani şükrüyenin yüzünden. kusura bakmazsın ikimizin de çocuğu, beni deli edecek bu kız. artık Yanına mı alırsın Annenler mi bakar bilmem, çünkü böyle giderse canıma kıyacağım temelli üstünüze kalacak. sen kavgalarımızda hep annem Sendin iyi bakar demez miydin zaten değil mi? bak çok çektim, baktım büyüttüm bu yaşa getirdim. Bittim artık genç yaşta saçlarıma kır düştü kolay mı şeref, bir yandan babamlar, öyle yalnızım Ki. ölsem bir kaşık su verenim yok.

bak ne oldu. geçen cuma berberde saçlarımı yaptırıyordum, kızmazsın diye söylüyorum madem iki medeni birer insan gibi boşandık, saç yaptırmama kızmazsın artık. her cuma berbere gidiyorum, hem beş lira veriyorum, bahşiş felan, bir şey değil. İşte orada herkesin İçinde şükrüye gene burnunu karıştırmaya başladı evde karıştırmıyor hep yabancıların arasında karıştırıyor. raşit beyin karısı üzülmeyin hanım kızım şimdiki çocuklar hep böyle bizim aramızda dövmeyin, eve gidince döversiniz dedi. Saat onbir buçuk sularında Berberden çıktık.

eve doğru hafif hafif yürüyoruz. benim üstümde Mavi keten elbisem, başımda Güllü eşarbım hava sanki yaz. sen Evin damını aktarmıştın ya geçen kış başı. Bizimkiler hala dua ediyorlar selâm yolluyorlar sana. onlar da unut-

tular bana Çektirdiklerini zamanla her şey unutuluyor hem sen iyi insansındır. merhametlisindir ben kimsenin hakkını Yemem. Zaten metin olmasa ayrılmazdık birbirimizden. senin Aklını o karıştırdı allah canını alsın. aklına esti mi kapa dükkanı doğru meyhaneye olacak işmi? Kaç kere Söyledim konuşma Şu çocukla diye dinlemedin. Yok mitingmiş yok parti işleriymiş bize ne. biz rahat edelim mutlu olalım bize yeter de artar. Neyse şimdi aynı şeyleri açmayalım nazmiye de söyledim. Becerikli oğlandır nazmi. bak yeni bir araba çekmiş altına, bonayla mı ne diyorlar olsun gıcır gıcır kırmızı. gel Raşit beyle çalış istersen dedim arabayı şöfora ver sen neden çalışacaksın. raşit bey benim bir dediğimi iki etmez babamın ortağıdır felan. düşünecekmiş belki söylemiştir, selâm söyledim artık dedikodu yaptıysa günahı boynuna. zaten içim çok sıkılıyor.

diyeceksin ki peki iptida berbere niye gittin de Başına bu işler açıldı? söyleyim. o akşam raşit bey bizi kazinoya götürecekti şükrüyeylen. içkili aile kazinosuymuş. görsen şerafettin ne güzel bir yer. Kaç kere yalvardıydım da götürmedin işte o an seninle Geçen yıllara yandım.

Şükrüye de üstüme üstüme geldi. raşit bey zavallı adam kızı gibi sever şükrüyeyi eksik olmasın. karısını götüremiyor bir yerlere ihtiyar diye, bizi götürüyor yalnız adımımı bile atmam bilirsin. Adamcağız bizimkiler Yesin diye akşam gelirken

800 gram kadar kuzu pirzolası getirmiş. sahanda pişirdim Güzelce. domates dildim, biberleri Diri bıraktım senin sevdiğin gibi, bolca kekik, anlayacağın pek Güzel oldu.

şükrüye yemez de yemez. o yepyeni Elbisemi giymişken dayanamadım bir dövdüm bir dövdüm beti benzi sarardı dayaktan yine inadından vazgeçmedi, gece yatağına işiyor. koskoca Kız oldu yine aynı inat tıpkı sen.

sen Kontrurol kalemini kulağının arkasına sıkıştırırdın ya o da kalemini kulağının arkasına sokuyor. okulda baban neci diye sormuşlar, işçi demiş. Aynen senin Lafların bilirsin ben Utanırım böyle laflardan kız elektrikçi desen olmaz mıydı hayvanlığın ne lüzumu var diye bağırdım ama kendimi kaybetmişim, sedire yığılmışım. ah şeref ah bana bunları da yapacakmıydın bu kulak arkasına kalemler taktırmalar... lafa da Gelmez haspa hemen bohçasını toplar. senin aldığın kırmızı entariyi Bir de bez bebeğini koyar kalkar Sana gitmeye. arsaya kadar gidiyor bekliyor akşam olsun. Gittiğimde bakıyorum bir ağaca çıkmış elinde bohçası. içim sızlıyor alıp eve getiriyorum. kızım iyi kız olsana. Baban istese seni yanına alırdı diyorum da, istiyor diyor, yolda görüyorum ama ben gitmiyorum diyor. şeytan Diyor bir patlatacaksın ağzının ortasına. yoksa Görüyormusun doğru söyle şeref. alsan benim için de iyi. Evlilikten ağzım yandı ama belki birisi alır beni yaşım geçmeden diyorum, çok yal-

nızım şeref bildiğin gibi değil. raşit beylerle De ahbaplığım o yüzden ya belki birini bulurlar şöyle arabası felân olsun kâfi. ama kızıma üvey baba acısı çektiremem bak ne de olsa yavrum. ağlarsa analar ağlar. onunla da kimse almaz beni. bak geçenlerde raşit bey arabasıyla antalyaya götürdü, şahane bir yer şeref, aynen Şiir gibi. adamcağız Denizde top mu oynamadı, gözlüklerini mi çıkartmadı. Daha ne istersin kız?

yolda dönerken Yine rezil etti beni. artistler sinemada öpüşürken Suratlarını neden yanlamasına tutuyorlar demez mi? Yerin dibine geçtim artık sen düşün. hep sinamaya gidiyorduk sık sık Artık korkudan gidemiyoruz ahlakı bozulmasın diye resimli romanları bile yatağımın altına saklıyorum da gizli gizli Okuyorum tırnaklarımı boyarken. kız çocuğu, bakmadın dersin. ama kabahat sende şeref. annenlere Gizli götürdün yalana Alıştırdın bir kere, artık ne yapsam boş...

Kasım rüzgârı park bekçisi. Koskocaman bir süpürge, solmuş yaprakları sarı çiçeklermiş gibi coşkunlukla katmış önüne. Bitsin artık. Şimdi ne var bunda gözleri yaşartan. Son günlerde gözleri yaşarıyordu. Öfkelendi mi, üzgünken, yalnız, kalabalık içinde. Bir köşeye çekilmeli, şu çok kırmısı başağrılarının geçmesini beklemeli, başka yollara, başka yüzlere bakmalı. Öğle güneşi nerdeyse tepeyi bulur. İçkili, çaresiz kalınır o

kalın güneşin altında. Öğleüstü, daha günün yarısı. Önünde yersiz yurtsuzluğun mezeleri: ciğer tava, beyaz peynir, kırmızı domates, yanık soğan kokusu. Küçük öğrenciler geçiyor caddeden, anaları babalarıyle bağlantılarını koparmış park kedileri, çöpçüler. Yarın Şükrüye'yi almalı, hiç değilse yüzüncü kere bunu düşünmeli. Evet evet yarın mutlaka. Neden bakamasın? Kontrol kalemi var, tornavida, izole bant; bir erkeği bir erkek, bir küçük kızı bir küçük kız yapmaya yarayan her şey. Şeytan diyor çık ortaya, bağır bağır bağır avazın çıktığı kadar.

...yalan söylemeye ordan alıştı.

bir de çamaşır leğenini doldurmuş ertesi gün. kendini boğmaya...

1969

SON

Tomris Uyar İstanbul'da doğdu (1941). Amerikan Kız Kollejini (1961) ve İstanbul Üniversitesi Gazetecilik Enstitüsünü (1963) bitirdi. Bugüne kadar hikâyelerini Yapraklar, Papirüs, Yeni Dergi ve Yeni Edebiyat gibi belli başlı dergilerimizde yayımlamıştır. Hikâyelerinin yanısıra sağlam bir temele dayandırdığı incelemeleriyle edebiyatımıza yararlı olmuştur. Daha çok İngiliz yazarlarından seçtiği titiz çevirileri hikâyecinin bir başka yönünü belirler. Tomris Uyar genç kuşak hikâyecilerimizin önde gelenlerindendir. Hikâyelerinde insan ilişkilerinin, ekonomik farklılaşmalardan doğan kopukluğunu inceler genellikle. İnsanımıza yaklaşma çabası, öfkeyle coşkuyu iç içe vermesi dikkate değer. «İpek ve Bakır»da Türk hikâye sanatına örnek gösterilecek güzellikte ürünler toplanmıştır. «İpek ve Bakır» edebiyatımızda pek az «ilk kitap»ın taşıdığı bir olgunluktadır.

Yeni hikâyemizin son on yıldaki ilerlemelerini yakından izlemek isteyenler, Tomris Uyar'ın bu kitabında topladığı hikâyelerini de okumak zorundadırlar.

BİLGİ BASIMEVİ - ANKARA, 1971

10 LİRA